
Міжнародна економічна політика

Методичні рекомендації до вивчення дисципліни
здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності С1 «Економіка та міжнародні економічні відносини
(за спеціалізаціями)», за спеціалізацією С1.01 «Економіка»

Хмельницький національний університет

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА

*Методичні рекомендації до вивчення дисципліни
здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності С1 «Економіка та міжнародні
економічні відносини (за спеціалізаціями)»,
за спеціалізацією С1.01 «Економіка»*

*Затверджено на засіданні кафедри
HR-інжиніринг у бізнес-економіці.
Протокол № 1 від 29.08.2025*

Хмельницький 2025

Міжнародна економічна політика : методичні рекомендації до вивчення дисципліни здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності С1 «Економіка та міжнародні економічні відносини (за спеціалізаціями)», за спеціалізацією С1.01 «Економіка» / М. Д. Ведерніков, Є. О. Шелест, А. Ю. Данілкова, О. О. Тулай, Л. М. Корнута. Хмельницький : ХНУ, 2025. 91 с.

Укладачі: Ведерніков М. Д., д-р екон. наук, проф.;
Шелест Є. О., канд. екон. наук, доц.;
Данілкова А. Ю., канд. екон. наук, доц.;
Тулай О. О., д-р екон. наук, проф.;
Корнута Л. М., д-р юрид. наук, доц.

Відповідальний
за випуск: Ведерніков М. Д., д-р екон. наук, проф.

Випусковий редактор: Яремчук В. С.

Технічне редагування і верстка: Чопенко О. В.

Макетування здійснено редакційно-видавничим відділом Хмельницького національного університету (м. Хмельницький, вул. Інститутська, 7/1). Підп. 19.01.2026. Зам. № 143є/25, електронне видання, 2025.

© ХНУ, 2025

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Міжнародна економічна політика» – обов'язкова освітня компонента фахової підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності С1 «Економіка та міжнародні економічні відносини (за спеціалізаціями)» за спеціалізацією С1.01 «Економіка».

Метою вивчення дисципліни є: формування системи теоретичних знань про закономірності, принципи та інструменти міжнародної економічної політики, а також розвиток практичних навичок аналізу, розробки та оцінювання економічних рішень у глобальному середовищі з урахуванням національних інтересів, цілей сталого розвитку та потреб HR-інжинірингу.

Завданням вивчення дисципліни є: засвоїти базові поняття та принципи міжнародної економічної політики; навчитися аналізувати міжнародні економічні процеси та визначати їхній вплив на національну економіку й ринок праці; застосовувати методи оцінки глобальних економічних тенденцій для обґрунтування управлінських рішень у сфері економіки та HR-інжинірингу; враховувати ризики та соціально-економічні наслідки рішень, що впливають на розвиток людського капіталу; розробляти практичні сценарії і стратегії розвитку соціально-економічних систем і HR-стратегій у глобальному середовищі.

Після вивчення дисципліни здобувач має: володіти професійною термінологією та основними поняттями у сфері міжнародної економічної політики; розрізняти й характеризувати напрями, інструменти та механізми міжнародної економічної політики; пояснювати взаємозв'язки між економічними й політичними факторами у формуванні міжнародних відносин; аналізувати глобальні економічні тенденції та обґрунтовувати управлінські рішення у сфері міжнародної економіки; оцінювати соціально-економічні наслідки міжнародних економічних рішень і визначати можливі ризики; формулювати пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення міжнародної економічної політики України з урахуванням національних інтересів та викликів світової економіки.

Методичні рекомендації включають чотири розділи: у першому – представлена програма лекційного матеріалу, у другому – теоретичні відомості та практичні основи управління персоналом. У подальших розділах – методичні рекомендації для виконання контрольної роботи та перелік контрольних питань.

1 ПРОГРАМА ЛЕКЦІЙНОГО МАТЕРІАЛУ

Тема 1

Предмет і методи міжнародної економічної політики: зв'язки з ринком праці та HR-практиками

Сутність, предмет, об'єкт і завдання міжнародної економічної політики. Методи аналізу та інструменти формування міжнародної економічної політики. Суб'єкти міжнародної економічної політики: держава, бізнес, міжнародні інституції. Вплив міжнародної економічної політики на зайнятість, ринок праці та управління людським капіталом.

Тема 2

Теорії міжнародної торгівлі та торговельна політика

Класичні, неокласичні та сучасні теорії міжнародної торгівлі. Структура та механізми реалізації торговельної політики держави. Тарифні і нетарифні інструменти торговельного регулювання. Вплив торговельної політики на конкурентоспроможність, зайнятість та умови праці.

Тема 3

Регіональна економічна інтеграція: ЄС та інші блоки, вплив на мобільність робочої сили

Форми, етапи та економічні наслідки регіональної інтеграції. Європейський Союз як модель глибокої економічної інтеграції. Регіональні інтеграційні блоки поза ЄС: NAFTA/USMCA, ASEAN, MERCOSUR. Мобільність робочої сили та гармонізація політик зайнятості в інтегрованих економічних просторах.

Тема 4

Міжнародні економічні інституції та регулювання

Роль міжнародних економічних інституцій (ВТО, МВФ, Світовий банк, ОЕСР). Механізми та інструменти міжнародного економічного регулювання. Вплив міжнародних організацій на політику сталого розвитку, фінансів і праці. Участь України в діяльності міжнародних економічних організацій та програмах співпраці.

Тема 5

Міжнародні фінанси та валютна політика: наслідки для ринку праці та зайнятості

Система міжнародних фінансів: структура, інституції, основні потоки. Валютна політика держав: режими валютних курсів і платіжний баланс. Валютні кризи, фінансова стабільність і регулювання між-

народних розрахунків. Вплив валютної політики на інвестиційну активність, зайнятість і соціальну стабільність.

Тема 6
Міжнародні інвестиції, транснаціональні корпорації
та глобальні HR-стратегії

Міжнародні інвестиції: сутність, види, детермінанти руху капіталу. Транснаціональні корпорації як провідні актори глобальної економіки. Інвестиційна політика держави: стимули, ризики, регулювання. Глобальні HR-стратегії ТНК: управління персоналом, трансфер знань і розвиток людського капіталу.

Тема 7
Глобальні виклики: ланцюги вартості,
цифровізація, сталий розвиток і людський капітал

Формування та управління глобальними ланцюгами створення вартості. Вплив цифрової трансформації на міжнародну торгівлю та зайнятість. Сталий розвиток як стратегічний пріоритет міжнародної економічної політики. Людський капітал у глобальній економіці: вигоди до компетенцій і політики розвитку.

Тема 8
Міжнародна економічна політика України:
інтеграція, відновлення та кадрові виклики

Пріоритети та напрями міжнародної економічної політики України. Євроінтеграційні процеси: адаптація законодавства та економічної системи. Вплив війни та післявоєнного відновлення на економічну політику держави. Кадрові виклики відновлення: роль людського капіталу та освітньо-трудової політики.

2 ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ОСНОВИ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1

Теоретичні аспекти управління персоналом організації

- Сутність, предмет, об'єкт і завдання міжнародної економічної політики
- Методи аналізу та інструменти формування міжнародної економічної політики
- Суб'єкти міжнародної економічної політики: держава, бізнес, міжнародні інституції
- Вплив міжнародної економічної політики на зайнятість, ринок праці та управління людським капіталом

1.1. Сутність, предмет, об'єкт і завдання міжнародної економічної політики

Міжнародна економічна політика – це система цілеспрямованих заходів держави у сфері регулювання міжнародних економічних відносин, спрямованих на реалізацію національних економічних інтересів у глобальному економічному просторі. Вона являє собою складову частину загальної економічної політики держави і водночас є важливим інструментом реалізації зовнішньополітичних цілей країни.

Предметом міжнародної економічної політики виступають міжнародні економічні відносини між країнами, які включають торгівлю товарами та послугами, міжнародний рух капіталів, міграцію робочої сили, обмін технологіями та інтелектуальною власністю, валютно-фінансові відносини. Предмет охоплює також механізми регулювання цих відносин на національному, регіональному та глобальному рівнях, інституційні основи міжнародної економічної взаємодії та принципи формування стратегії поведінки держави у світовій економічній системі.

Об'єктом міжнародної економічної політики є національна економіка у її взаємодії зі світовим господарством. Конкретними об'єктами виступають: зовнішня торгівля країни, платіжний баланс, валютний курс національної грошової одиниці, міжнародні інвестиційні потоки, транснаціональні корпорації, що діють на території країни, міжнародні економічні організації, членом яких є держава, а також вітчизняні підприємства, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність.

Сучасна міжнародна економічна політика формується в умовах глобалізації світового господарства, що передбачає зростаючу економічну взаємозалежність країн, інтернаціоналізацію виробництва та капіталу, формування глобальних ринків товарів, послуг, капіталів і робочої сили. У цих умовах жодна держава не може проводити ефек-

тивну економічну політику, ігноруючи міжнародний контекст і тенденції розвитку світової економіки.

Основні завдання міжнародної економічної політики включають:

- забезпечення сприятливих зовнішніх умов для економічного зростання країни через розширення експортних ринків, залучення іноземних інвестицій, доступ до передових технологій та стимулювання конкуренції на внутрішньому ринку;
- захист національних економічних інтересів у міжнародних економічних відносинах, що передбачає протидію несправедливим торговельним практикам, захист вітчизняних виробників від недобросовісної конкуренції, забезпечення економічної безпеки держави;
- сприяння інтеграції національної економіки у світове господарство на вигідних для країни умовах через участь у міжнародних економічних організаціях, регіональних інтеграційних угрупованнях, двосторонніх та багатосторонніх торговельних і інвестиційних угодах;
- підтримка конкурентоспроможності національної економіки на світових ринках шляхом стимулювання інновацій, підвищення продуктивності праці, розвитку людського капіталу, модернізації виробничої та соціальної інфраструктури;
- регулювання платіжного балансу країни та підтримка стабільності національної валюти, що є критично важливим для забезпечення макроекономічної стабільності та довіри інвесторів до економіки країни.

Особливе значення в сучасних умовах набуває взаємозв'язок міжнародної економічної політики з розвитком людського капіталу та ринком праці. Міжнародна міграція висококваліфікованих кадрів, участь у глобальних ланцюгах створення вартості, міжнародні освітні програми та академічна мобільність створюють нові виклики та можливості для національної політики у сфері зайнятості та розвитку людських ресурсів.

1.2. Методи аналізу та інструменти формування міжнародної економічної політики

Розробка та реалізація ефективної міжнародної економічної політики потребує використання науково обґрунтованих методів аналізу міжнародних економічних відносин та систематичного моніторингу процесів, що відбуваються у світовому господарстві.

Методи аналізу міжнародної економічної політики можна класифікувати за кількома критеріями. За рівнем узагальнення розрізняють макроекономічний аналіз, який досліджує загальні закономірності розвитку світової економіки, тенденції міжнародної торгівлі, руху ка-

піталів, валютних відносин, і мікроекономічний аналіз, що зосереджується на поведінці окремих суб'єктів міжнародних економічних відносин – компаній, домогосподарств, індивідів.

За методологічними підходами виділяють позитивний аналіз, який описує те, що є в міжнародних економічних відносинах, пояснює причинно-наслідкові зв'язки, прогнозує можливі наслідки певних рішень у сфері міжнародної економічної політики, і нормативний аналіз, що відповідає на питання, якою має бути міжнародна економічна політика для досягнення визначених цілей, які інструменти є найбільш ефективними за певних обставин.

Серед конкретних методів аналізу широко використовуються статистичний аналіз міжнародної торгівлі, руху капіталів, міграції робочої сили на основі офіційних даних національних статистичних служб та міжнародних організацій; економетричне моделювання, що дозволяє кількісно оцінити вплив різних факторів на показники міжнародних економічних відносин та прогнозувати їх динаміку; порівняльний аналіз міжнародної економічної політики різних країн для виявлення найкращих практик та адаптації успішного досвіду до національних умов.

Важливим методом є аналіз конкурентоспроможності національної економіки на світових ринках з використанням різних індексів та показників, таких як індекс глобальної конкурентоспроможності, індекс легкості ведення бізнесу, показники високотехнологічного експорту. SWOT-аналіз застосовується для комплексної оцінки сильних та слабких сторін національної економіки, можливостей та загроз у міжнародному середовищі.

Інструменти міжнародної економічної політики поділяються на кілька основних груп:

Торговельно-політичні інструменти включають тарифні заходи – митні тарифи на імпорт та експорт товарів, які є традиційним інструментом регулювання зовнішньої торгівлі, та нетарифні обмеження – квоти, ліцензії, технічні, санітарні та фітосанітарні стандарти, вимоги до маркування та сертифікації, які набувають дедалі більшого значення у сучасній міжнародній торгівлі. До цієї групи належать також експортні субсидії та дотації, антидемпінгові та компенсаційні мита, які застосовуються для захисту вітчизняних виробників.

Валютно-фінансові інструменти охоплюють регулювання валютного курсу через різні режими курсоутворення – від фіксованих до вільно плаваючих курсів, валютні інтервенції центрального банку, валютні обмеження на операції з капіталом та поточні операції, управління золотовалютними резервами держави.

Інвестиційні інструменти спрямовані на регулювання міжнародного руху капіталів і включають режими допуску іноземних інвестицій на національний ринок, пільгові умови для пріоритетних інвестицій, створення спеціальних економічних зон, двосторонні угоди про захист інвестицій, державні гарантії для національних інвесторів за кордоном.

Інституційні інструменти передбачають участь у міжнародних економічних організаціях (СОТ, МВФ, Світовий банк, ОЕСР), укладення двосторонніх та багатосторонніх міжнародних угод про вільну торгівлю, митні союзи, зони вільної торгівлі, формування стратегічних партнерств з ключовими країнами-партнерами.

У контексті управління людським капіталом та ринком праці важливими інструментами міжнародної економічної політики є регулювання міжнародної трудової міграції через візові режими, квоти на іноземну робочу силу, програми залучення висококваліфікованих спеціалістів, міжнародні угоди про взаємне визнання кваліфікацій та дипломів, програми академічної мобільності та міжнародного обміну студентами і науковцями.

1.3. Суб'єкти міжнародної економічної політики: держава, бізнес, міжнародні інституції

Формування та реалізація міжнародної економічної політики здійснюється через складну систему взаємодії різних суб'єктів, кожен з яких має власні інтереси, ресурси та механізми впливу.

Держава залишається головним суб'єктом міжнародної економічної політики, незважаючи на зростання ролі недержавних акторів у глобальній економіці. Держава реалізує міжнародну економічну політику через систему органів виконавчої влади: уряд визначає загальну стратегію та пріоритети; міністерство економіки координує економічну політику; міністерство зовнішніх справ забезпечує дипломатичну підтримку економічних інтересів; центральний банк відповідає за валютну політику; спеціалізовані агенції займаються просуванням експорту, залученням інвестицій, регулюванням окремих секторів зовнішньоекономічної діяльності.

Держава володіє унікальними важелями впливу на міжнародні економічні відносини: законодавчими повноваженнями для встановлення правил зовнішньоекономічної діяльності, бюджетними ресурсами для фінансування програм підтримки експорту та інновацій, правом укладання міжнародних договорів, які створюють правову основу для економічної взаємодії. Водночас держава має враховувати інтереси інших суб'єктів та балансувати між різними, часто суперечливими цілями міжнародної економічної політики.

Бізнес-структури, особливо транснаціональні корпорації, є ключовими суб'єктами міжнародних економічних відносин як основні учасники міжнародної торгівлі товарами та послугами, прямих іноземних інвестицій, трансферу технологій. Великі корпорації мають значний вплив на формування міжнародної економічної політики через лобіювання своїх інтересів, участь у консультативних органах при урядах, підтримку або критику конкретних урядових ініціатив у сфері міжнародної економічної політики.

Бізнес-асоціації, торгово-промислові палати, галузеві об'єднання роботодавців виконують функції агрегування та артикуляції інтересів бізнес-спільноти, ведення діалогу з урядом щодо умов зовнішньоекономічної діяльності, надання послуг з підтримки експорту, організації міжнародних бізнес-місій та виставок. У розвинутих країнах існують потужні механізми державно-приватного партнерства у формуванні та реалізації міжнародної економічної політики.

Міжнародні економічні організації відіграють дедалі важливішу роль у регулюванні міжнародних економічних відносин та формуванні глобальних правил економічної взаємодії. Світова організація торгівлі (СОТ) встановлює багатосторонні правила міжнародної торгівлі, врегульовує торговельні спори між країнами-членами, сприяє лібералізації торгівлі через раунди багатосторонніх переговорів. Міжнародний валютний фонд забезпечує стабільність міжнародної валютної системи, надає фінансову підтримку країнам з проблемами платіжного балансу, проводить моніторинг макроекономічної політики країн-членів.

Група Світового банку фінансує проекти економічного розвитку в країнах, що розвиваються, надає технічну допомогу у реформуванні економічної політики. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) слугує платформою для обміну досвідом економічної політики, розробки міжнародних стандартів у різних сферах економічного регулювання. Регіональні банки розвитку, спеціалізовані агенції ООН, регіональні інтеграційні угруповання (ЄС, АСЕАН, МЕРКОСУР) також впливають на міжнародну економічну політику своїх країн-членів.

Важливими суб'єктами є також **профспілки та організації громадянського суспільства**, які представляють інтереси працівників та громадян у формуванні міжнародної економічної політики, відстоюють соціальні та екологічні стандарти у міжнародних економічних відносинах, критикують негативні наслідки глобалізації для зайнятості, трудових прав, довкілля.

1.4. Вплив міжнародної економічної політики на зайнятість, ринок праці та управління людським капіталом

Міжнародна економічна політика здійснює значний і багато-плановий вплив на національний ринок праці, рівень і структуру зайнятості, процеси формування та використання людського капіталу. Розуміння цих взаємозв'язків є критично важливим для HR-менеджерів та фахівців з управління персоналом, оскільки глобалізація змінює умови, в яких функціонують організації та здійснюється управління людськими ресурсами.

Лібералізація зовнішньої торгівлі має суперечливий вплив на зайнятість: з одного боку, розширення експорту створює нові робочі місця у експортно-орієнтованих галузях, стимулює підвищення продуктивності та заробітних плат завдяки доступу до більших ринків; з іншого боку, посилення конкуренції з боку імпорту може призводити до скорочення зайнятості в галузях, що конкурують з імпортом, структурного безробіття, коли працівники втрачають роботу в одних секторах, але не мають відповідних навичок для працевлаштування в інших, що зростають.

Емпіричні дослідження показують, що загальний вплив торговельної лібералізації на зайнятість залежить від структури економіки, рівня розвитку людського капіталу, гнучкості ринку праці. Країни з високим рівнем освіти та професійної підготовки, ефективними програмами перекваліфікації працівників краще адаптуються до викликів глобальної конкуренції. Для HR-менеджменту це означає необхідність інвестицій у постійне навчання та розвиток персоналу, формування у працівників здатності до адаптації та освоєння нових компетенцій.

Міжнародний рух капіталів, зокрема прямі іноземні інвестиції, створює як можливості, так і виклики для ринку праці. Іноземні інвестиції зазвичай створюють нові робочі місця, часто з вищою продуктивністю та оплатою праці порівняно із середніми по економіці, стимулюють трансфер передових технологій та управлінських практик, включаючи сучасні методи HR-менеджменту, підвищують конкуренцію на ринку праці за кваліфікованих працівників, що може сприяти зростанню заробітних плат та покращенню умов праці.

Водночас існують ризики: транснаціональні корпорації можуть переносити виробництво до країн з нижчими витратами на роботу силу, що призводить до втрати робочих місць у країнах базування; іноземні компанії можуть домінувати на ринку праці висококваліфікованих фахівців, створюючи труднощі для національних роботодавців у залученні талантів. Для HR-практики це означає необхідність

конкурувати на глобальному ринку талантів, пропонувати конкурентоспроможні умови праці, розвивати employer brand організації.

Міжнародна трудова міграція є безпосереднім каналом впливу міжнародної економічної політики на ринок праці через зміну пропозиції робочої сили. Еміграція працівників може призводити до дефіциту кадрів у певних професіях та регіонах, особливо у випадку відпливу висококваліфікованих спеціалістів, втрати інвестицій в освіту та професійну підготовку, зменшення податкових надходжень та внесків до соціальних фондів. Водночас грошові перекази мігрантів можуть становити значну частину доходів домогосподарств та ВВП країн-донорів, тимчасова міграція дозволяє працівникам набути досвід роботи за кордоном, освоїти нові технології та практики управління.

Імміграція заповнює дефіцит робочої сили на сегментах ринку праці, непривабливих для місцевого населення, сприяє економічному зростанню через збільшення сукупного попиту та пропозиції праці, збагачує організації культурним різноманіттям, новими ідеями та підходами. Однак може створювати соціальну напругу, особливо в періоди економічних труднощів, вимагає інвестицій у інтеграцію мігрантів, визнання їхніх кваліфікацій. Для HR-менеджменту це означає необхідність розвитку компетенцій з управління різноманіттям, міжкультурної комунікації, адаптації HR-політик до потреб мультикультурної робочої сили.

Участь у міжнародних економічних організаціях впливає на стандарти регулювання ринку праці через прийняття міжнародних конвенцій про працю (Міжнародна організація праці встановлює мінімальні стандарти умов праці, заборону дитячої та примусової праці, право на об'єднання у профспілки), гармонізацію національного законодавства про працю з міжнародними нормами, механізми моніторингу дотримання трудових стандартів, включення соціальних стандартів у торговельні угоди.

Для HR-професіоналів важливо розуміти, що міжнародна економічна політика формує контекст, в якому функціонують організації та здійснюється управління людськими ресурсами. Успішні організації інтегрують розуміння глобальних економічних тенденцій у свої стратегії управління персоналом, розвивають глобальні компетенції працівників, створюють гнучкі системи управління талантами, здатні адаптуватися до змін у міжнародному середовищі, використовують можливості глобальної мобільності для розвитку ключових кадрів, імплементують кращі міжнародні практики HR-менеджменту з урахуванням національної специфіки.

Контрольні питання

1. У чому полягає сутність міжнародної економічної політики, який є її предмет та об'єкт? Які основні завдання вона вирішує в сучасних умовах?
2. Які методи аналізу застосовуються для дослідження міжнародних економічних відносин і які приклади їх практичного використання можна навести?
3. Які інструменти міжнародної економічної політики можна класифікувати та яким чином вони впливають на національну економіку?
4. Яку роль відіграють різні суб'єкти – держава, бізнес та міжнародні інституції – у формуванні та реалізації міжнародної економічної політики? Як саме вони взаємодіють між собою?
5. Як лібералізація зовнішньої торгівлі позначається на рівні зайнятості та структурі ринку праці? Які приклади позитивних і негативних ефектів можна навести?
6. Яким є вплив міжнародного руху капіталів на ринок праці країни-реципієнта та країни-донора інвестицій?
7. Які наслідки має міжнародна трудова міграція для національного ринку праці та як вона впливає на практики HR-менеджменту організацій?
8. Чому важливо враховувати міжнародний контекст у стратегічному управлінні людськими ресурсами організацій?

Література: [1, с. 10–22; 2, с. 12–27; 4, с. 5–11; 8, с. 6–15]

Практичне заняття 1.1

Сутність і цілі міжнародної економічної політики

Мета: формування умінь аналізувати сутність, цілі, напрями та інструменти міжнародної економічної політики для розробки практичних рекомендацій щодо її реалізації.

Завдання: охарактеризувати сутність міжнародної економічної політики та її ключові напрями; пояснити основні цілі та інструменти міжнародної економічної політики; визначити взаємозв'язок між національною та міжнародною економічною політикою; проаналізувати приклади реалізації міжнародної економічної політики різними країнами; розробити пропозиції щодо формування ефективної міжнародної економічної політики України в умовах глобалізації.

Порядок виконання

1. Визначення рівня засвоєння теоретичного матеріалу шляхом проведення дискусійної бесіди.

Питання для обговорення (6–7):

1. Що таке міжнародна економічна політика та які її основні складові?
2. Які існують цілі міжнародної економічної політики держави?
3. Які інструменти використовуються для реалізації міжнародної економічної політики?
4. У чому полягає взаємозв'язок між зовнішньоекономічною політикою та внутрішньою економічною стратегією?
5. Які основні напрями міжнародної економічної політики (торговельна, валютна, інвестиційна, інтеграційна)?
6. Як міжнародна економічна політика впливає на конкурентоспроможність країни?
7. Які виклики постають перед Україною у формуванні міжнародної економічної політики в умовах війни та післявоєнного відновлення?

2. Розв'язування ситуаційних і практичних завдань.

Ситуаційні та практичні завдання

Завдання 1.1. Наведіть приклади міжнародної економічної політики різних країн (наприклад, ЄС, США, Китай). Визначте, які цілі вони переслідують та які інструменти застосовують.

Завдання 1.2. Проаналізуйте зовнішньоекономічну політику України за останні роки. Визначте її сильні та слабкі сторони, а також перспективи розвитку.

Завдання 1.3. Використовуючи інформацію з мережі Інтернет, оберіть 5 країн, які успішно реалізують міжнародну економічну політику. Проаналізуйте фактори їхнього успіху.

Завдання 1.4. Поясніть переваги та недоліки основних напрямів міжнародної економічної політики (торговельної, валютної, інвестиційної). Визначте ризики, що виникають при їх застосуванні.

Завдання 1.5. Розробіть пропозиції щодо формування ефективної міжнародної економічної політики України в умовах інтеграції до ЄС. Обґрунтуйте свій вибір.

Завдання 1.6. Складіть порівняльну таблицю «Цілі міжнародної економічної політики» для України та країн ЄС. Визначте спільні та відмінні риси.

Контрольні питання

1. У чому полягає сутність міжнародної економічної політики, її цілі?
2. Які напрями міжнародної економічної політики виділяють?
3. Які інструменти застосовуються для реалізації міжнародної економічної політики?
4. У чому полягає взаємозв'язок між міжнародною економічною політикою та національною економічною стратегією?
5. Які фактори визначають ефективність міжнародної економічної політики?
6. Які виклики постають перед країнами у процесі реалізації міжнародної економічної політики?
7. Як міжнародна економічна політика впливає на інтеграційні процеси?
8. Які особливості міжнародної економічної політики України?

Література: [1, с. 10–27; 2, с. 12–25; 3, с. 8–16; 4, с. 5–11; 7, с. 6–15; 8, с. 10–17]

Практичне заняття 1.2

Міжнародна економічна політика та її вплив на зайнятість, ринок праці й розвиток людського капіталу

Мета: формування умінь аналізувати вплив міжнародної економічної політики на зайнятість, ринок праці та процеси розвитку людського капіталу для розробки ефективної політики управління трудовими ресурсами.

Завдання: охарактеризувати основні напрями впливу міжнародної економічної політики на ринок праці і рівень зайнятості; пояснити цілі та інструменти міжнародної економічної політики у сфері праці; визначити взаємозв'язок між міжнародною економічною політикою та управлінням людським капіталом; проаналізувати приклади реалізації міжнародної економічної політики у сфері зайнятості різними країнами; розробити пропозиції щодо формування ефективної політики зайнятості і розвитку людського капіталу України в умовах глобалізації.

Порядок виконання

1. Визначення рівня засвоєння теоретичного матеріалу шляхом проведення дискусійної бесіди.

Питання для обговорення (6–7):

1. Які основні напрями впливу міжнародної економічної політики на ринок праці?
 2. Як міжнародна економічна політика впливає на рівень зайнятості у країнах з різним рівнем розвитку?
 3. У чому полягає взаємозв'язок між міжнародною економічною політикою та міграційними процесами?
 4. Як глобалізація змінює структуру ринку праці та вимоги до людського капіталу?
 5. Які інструменти міжнародної економічної політики застосовуються для регулювання ринку праці?
 6. Які виклики постають перед Україною у сфері зайнятості та управління людським капіталом у контексті міжнародної економічної політики?
 7. Які можливості відкриває інтеграція до ЄС для розвитку ринку праці та людського капіталу України?
2. Участь в інтерактивній грі «HR-міжнародний економічний лабіринт»

Інтерактивна гра «HR-міжнародний економічний лабіринт»

Завдання. Учасники проходять «маршрут» із завдань, що моделюють вплив міжнародної економічної політики на ринок праці та управління людським капіталом

Рекомендації та коментарі до проведення (інструкція)

Підготовка простору: аудиторія поділяється на команди (3–4 учасники). Для кожної команди створюється «маршрут» з 4–5 станцій (завдань).

Ролі: у кожній команді є «аналітик» (збирає дані), «стратег» (пропонує рішення), «презентатор» (озвучує результати).

Етапи:

- вступне пояснення мети вправи;
- команди отримують завдання на першій станції та виконують його;
- після виконання завдання переходять до наступної станції;
- підсумкове коло – кожна команда презентує результати проходження «лабіринту».

Тематики для столів:

Станція 1: вплив міжнародної торгівлі на зайнятість у промисловості та сфері послуг.

Завдання: проаналізуйте приклад країни, яка відкрила ринок для імпорту (наприклад, вступ до СОТ). Визначте, які галузі отримали нові робочі місця, а які втратили. Складіть перелік можливих компенсаторних заходів держави для підтримки працівників у вразливих секторах.

Станція 2: міжнародна економічна політика та міграційні процеси.

Завдання: змодельуйте ситуацію, коли країна відкриває ринок праці для іноземних працівників. Визначте позитивні та негативні наслідки для національної економіки та місцевих працівників. Запропонуйте політику інтеграції мігрантів у ринок праці.

Станція 3: управління людським капіталом у глобалізованому світі.

Завдання: проаналізуйте, як міжнародні інвестиції у сферу освіти та професійної підготовки впливають на якість людського капіталу. Запропонуйте програму розвитку навичок, яка відповідає вимогам глобального ринку праці (наприклад, цифрові компетенції, знання іноземних мов).

Станція 4: виклики для України у сфері ринку праці та людського капіталу.

Завдання: визначте основні проблеми українського ринку праці (міграція, безробіття, невідповідність навичок). Запропонуйте три конкретні кроки міжнародної економічної політики, які можуть допомогти вирішити ці проблеми (наприклад, угоди про взаємне визнання дипломів, залучення інвестицій у високотехнологічні галузі).

Станція 5: розробка рекомендацій для України щодо політики зайнятості.

Завдання: на основі попередніх станцій сформулюйте комплексну стратегію для України, яка враховує міжнародні економічні чинники. Визначте пріоритети: підтримка інноваційних галузей; розвиток людського капіталу; інтеграція у європейський ринок праці.

Загальне завдання учасників:

- визначити ключові проблеми та можливості у сфері зайнятості й управління людським капіталом;
- пояснити, як міжнародна економічна політика впливає на ринок праці;
- проаналізувати приклади з різних країн;
- сформулювати рекомендації для України щодо удосконалення політики зайнятості та розвитку людського капіталу.

Очікуваний результат: учасники отримують узагальнене бачення впливу міжнародної економічної політики на ринок праці та управління людським капіталом, а також практичні рекомендації для України.

Контрольні питання

1. У чому полягає сутність впливу міжнародної економічної політики на ринок праці?
2. Як міжнародна економічна політика впливає на рівень зайнятості?
3. Які інструменти міжнародної економічної політики застосовуються у сфері праці?
4. У чому полягає взаємозв'язок між міжнародною економічною політикою та управлінням людським капіталом?
5. Як глобалізація змінює структуру ринку праці?
6. Які виклики постають перед Україною у сфері зайнятості та розвитку людського капіталу?
7. Які можливості відкриває інтеграція до ЄС для ринку праці України?

Література: [1, с. 45–62; 2, с. 78–95; 3, с. 33–47; 4, с. 20–36; 5, с. 55–70; 6, с. 25–41; 7, с. 10–27; 8, с. 12–25; 9, с. 8–16; 10, с. 5–11; 11, с. 6–15; 12, с. 10–17]

Тема 2

Теорії міжнародної торгівлі та торговельна політика

- Класичні, неокласичні та сучасні теорії міжнародної торгівлі
- Структура та механізми реалізації торговельної політики держави
- Тарифні й нетарифні інструменти торговельного регулювання
- Вплив торговельної політики на конкурентоспроможність, зайнятість та умови праці

2.1. Класичні, неокласичні та сучасні теорії міжнародної торгівлі

Міжнародна торгівля – це обмін товарами та послугами між країнами, який формує глобальні економічні зв'язки. Теоретичні основи її розвитку охоплюють кілька етапів:

Класичні теорії (XVIII–XIX ст.) базуються на принципах абсолютної та порівняльної переваги.

Адам Сміт (теорія абсолютної переваги): країна має спеціалізуватися на виробництві товарів, які вона виробляє ефективніше за інших.

Давид Рікардо (теорія порівняльної переваги): навіть якщо країна менш ефективна у виробництві всіх товарів, вона виграє від торгівлі, спеціалізуючись на тих, де її відносна неефективність найменша.

Неокласичні теорії (XX ст.) розширили класичні моделі, враховуючи фактори виробництва.

Модель Хекшера–Оліна: країни експортують ті товари, виробництво яких потребує надлишкових факторів (праці, капіталу).

Теорема Самуельсона–Столлера: торгівля впливає на розподіл доходів між факторами виробництва.

Парадокс Леонтьєва: США, капіталомістка країна, експортує трудомісткі товари – суперечність моделі Хекшера–Оліна.

Сучасні теорії враховують імперативи глобалізації, технологій, інституцій та поведінкових аспектів:

Модель нової торгівлі (Кругман): акцент на економії від масштабу, диференціації продукції та імпорту/експорту схожих товарів.

Еволюційні та інституційні теорії: враховують роль держави, транснаціональних корпорацій, інновацій, культурних чинників.

Теорія конкурентних переваг (М. Портер): країни досягають успіху завдяки кластеризації, інноваціям, динамічному середовищу.

2.2. Структура та механізми реалізації торговельної політики держави

Торговельна політика держави – це сукупність заходів, спрямованих на регулювання зовнішньої торгівлі з метою досягнення економічних, соціальних і політичних цілей. Її структура охоплює стратегічний рівень (цілі, пріоритети), інституційний рівень (органи реалізації) та інструментальний рівень (засоби впливу). Вона поділяється на:

- ліберальну (вільна торгівля, мінімум обмежень);
- протекціоністську (захист національного виробника);
- змішану (комбінація інструментів залежно від галузі, періоду, партнерів).

На стратегічному рівні держава визначає модель участі у світовій торгівлі: відкритість, протекціонізм, селективна інтеграція. Наприклад, країни, що розвиваються, часто поєднують лібералізацію з підтримкою національного виробника. Розвинені країни, навпаки, акцентують на доступі до нових ринків і захисті інтелектуальної власності.

Інституційний рівень включає міністерства економіки, зовнішньої торгівлі, митні служби, агентства з розвитку експорту. Важливу роль відіграють міжнародні організації (ВТО, СОТ), які встановлюють правила торгівлі та вирішують спори.

Механізми реалізації політики поділяються на:

- нормативно-правові (закони, угоди, стандарти);
- адміністративні (ліцензування, квотування);
- економічні (тарифи, субсидії, податкові пільги);
- інформаційно-аналітичні (експортні стратегії, маркетингові дослідження).

У сучасних умовах важливим є поєднання зовнішньоторговельної політики з індустріальною, інноваційною та соціальною політикою. Наприклад, підтримка експорту високотехнологічної продукції сприяє модернізації економіки та створенню якісних робочих місць.

2.3. Тарифні й нетарифні інструменти торговельного регулювання

Інструменти торговельного регулювання поділяються на тарифні (фінансові) та нетарифні (адміністративні, технічні, кількісні). Їхнє застосування залежить від цілей держави: захист внутрішнього ринку, стимулювання експорту, забезпечення безпеки.

Тарифні інструменти – це мита, які накладаються на імпортовані товари. Вони можуть бути:

- адвалорні (у відсотках до вартості товару),
- специфічні (у грошовому вираженні за одиницю),
- комбіновані.

Мита виконують фіскальну (надходження до бюджету) та протекціоністську функції. Водночас надмірне тарифне навантаження може призвести до зростання цін і зниження конкурентоспроможності.

Нетарифні інструменти включають:

- квоти (обмеження обсягів імпорту/експорту),
- ліцензування (дозвіл на торгівлю певними товарами),
- технічні бар'єри (стандарти, сертифікація),
- санітарні та фітосанітарні заходи,
- антидемпінгові мита.

У сучасних умовах зростає роль «прихованих» бар'єрів – екологічних, соціальних, цифрових. Наприклад, вимоги до вуглецевого сліду продукції стають новим інструментом регулювання доступу на ринки ЄС.

Ефективне використання інструментів вимагає балансу між захистом національних інтересів і дотриманням міжнародних зобов'язань. Надмірний протекціонізм може викликати торговельні війни, тоді як надмірна відкритість – загрожувати деіндустріалізацією.

2.4. Вплив торговельної політики на конкурентоспроможність, зайнятість та умови праці

Торговельна політика безпосередньо впливає на економічну динаміку країни, зокрема на рівень конкурентоспроможності, структуру зайнятості та якість робочих місць. Відкритість до міжнародної торгівлі створює можливості для зростання експорту, залучення інвес-

тицій, модернізації виробництва. Водночас вона може призводити до структурного безробіття в секторах, які не витримують конкуренції.

Згідно з даними ІЛО (2023), країни з активною експортною політикою демонструють вищі темпи створення робочих місць, особливо у високотехнологічних галузях. Проте це вимагає адаптації системи професійної освіти, перекваліфікації працівників, розвитку соціального діалогу.

Торговельна політика також впливає на умови праці. Углиблення глобальних ланцюгів вартості часто супроводжується тиском на стандарти праці, особливо в країнах, що розвиваються. Тому сучасні торговельні угоди дедалі частіше включають положення про права працівників, гендерну рівність, охорону праці.

Для підвищення конкурентоспроможності важливо поєднувати торговельну політику з інноваційною, освітньою та регіональною політикою.

Контрольні питання

1. У чому полягає суть теорії порівняльної переваги?
2. Які основні відмінності між класичними та сучасними теоріями торгівлі?
3. Які функції виконує торговельна політика держави?
4. Назвіть основні тарифні та нетарифні інструменти регулювання.
5. Як торговельна політика впливає на зайнятість та умови праці?
6. Які ризики пов'язані з лібералізацією торгівлі?

Література: [1, с. 35–53; 2, с. 45–67; 3, с. 21–34; 7, с. 18–27]

Практичне заняття 2.1 Моделі міжнародної торгівлі

Мета: формування уміння застосовувати класичні, неокласичні та сучасні моделі міжнародної торгівлі для аналізу зовнішньоекономічної діяльності та розробки торговельної політики.

Завдання: охарактеризувати сутність та класифікацію основних моделей міжнародної торгівлі; пояснити цілі та інструменти класичних, неокласичних і сучасних моделей; визначити взаємозв'язок між моделями міжнародної торгівлі та національною економічною політикою; проаналізувати приклади застосування моделей міжнародної торгівлі різними країнами; розробити пропозиції щодо використання моделей міжнародної торгівлі для України в умовах глобалізації.

Порядок виконання

1. Визначення рівня засвоєння теоретичного матеріалу шляхом проведення дискусійної бесіди.

Питання для обговорення (6–7):

1. Що таке моделі міжнародної торгівлі та які їх основні складові?

2. Які існують класичні моделі міжнародної торгівлі (А. Сміт, Д. Рікардо)?

3. У чому полягає сутність неокласичної моделі Хекшера–Оліна?

4. Які особливості сучасних моделей міжнародної торгівлі (М. Портер, П. Кругман)?

5. Як моделі міжнародної торгівлі пояснюють конкурентні переваги країн?

6. Які переваги та обмеження мають різні моделі міжнародної торгівлі?

7. Які виклики постають перед Україною у застосуванні моделей міжнародної торгівлі в умовах війни і післявоєнного відновлення?

2. Участь в інтерактивній вправі «Світове кафе»

Інтерактивна вправа «Світове кафе»

Завдання. Необхідно організувати інтерактивну дискусію у форматі «Світового кафе» для опрацювання моделей міжнародної торгівлі.

Рекомендації та коментарі до проведення (інструкція)

Підготовка простору: аудиторія поділяється на кілька «столів» (3–4), кожен з яких має свою тему для обговорення. На столах мають бути аркуші паперу, маркери, щоб учасники могли фіксувати ідеї.

Ролі: на кожному столі є «господар столу», який залишається постійно та презентує результати, інші учасники переходять від столу до столу через певний час (10–15 хв).

Етапи:

– вступне пояснення мети вправи;

– перше коло дискусії – учасники обговорюють тему за столом і записують ключові ідеї;

– перехід учасників до інших столів – обмін думками та доповнення попередніх записів;

– підсумкове коло – господарі столів презентують результати дискусій.

Тематики для столів:

Стіл 1: класичні моделі міжнародної торгівлі (А. Сміт, Д. Рікардо).

Стіл 2: неокласичні моделі (Хекшер–Олін, Самуельсон).

Стіл 3: сучасні моделі міжнародної торгівлі (модель конкурентних переваг М. Портера, нова теорія торгівлі П. Кругмана).

Стіл 4: виклики та перспективи міжнародної торгівлі для України.

Завдання учасників:

- визначити ключові положення кожної моделі;
- пояснити їхні переваги та обмеження;
- проаналізувати приклади застосування моделей у сучасній світовій економіці;
- сформулювати рекомендації для України щодо використання відповідних моделей у зовнішньоекономічній політиці.

Очікуваний результат: учасники отримують узагальнене бачення різних моделей міжнародної торгівлі, їхнього практичного значення та можливостей застосування для України.

Контрольні питання

1. У чому полягає сутність моделей міжнародної торгівлі?
2. Які основні класичні моделі міжнародної торгівлі виокремлюють?
3. У чому полягає неокласична модель Хекшера–Оліна?
4. Які особливості сучасних моделей міжнародної торгівлі?
5. Як моделі міжнародної торгівлі пояснюють конкурентні переваги країн?
6. Які переваги та недоліки мають різні моделі міжнародної торгівлі?
7. Які перспективи застосування моделей міжнародної торгівлі для України?

Література: [1, с. 35–53; 2, с. 45–58; 3, с. 21–32; 5, с. 40–52; 7, с. 18–27]

Практичне заняття 2.2

Інструменти торговельної політики: тарифи та нетарифні бар'єри

Мета: формування умінь аналізувати, розраховувати та застосовувати тарифні та нетарифні інструменти торговельної політики для регулювання зовнішньої торгівлі.

Завдання: охарактеризувати сутність тарифних і нетарифних інструментів торговельної політики; пояснити їхні цілі та механізми застосування; визначити взаємозв'язок між тарифними та нетарифними бар'єрами; застосовувати методи розрахунку економічних наслідків запровадження імпорتنих/експортних тарифів, квот та інших обмежень для споживачів, виробників та державного бюджету, проаналізувати приклади використання цих інструментів різними країнами; розробити пропозиції щодо ефективного застосування інструментів торговельної політики України в умовах глобалізації.

Порядок виконання

1. Визначення рівня засвоєння теоретичного матеріалу шляхом проведення дискусійної бесіди.

Питання для обговорення (6–7):

1. Що таке торговельна політика та які її основні інструменти?
2. У чому полягає сутність тарифних бар'єрів?
3. Які види тарифів застосовуються у міжнародній торгівлі?
4. Що таке нетарифні бар'єри та які їхні основні форми?
5. Як тарифи та нетарифні бар'єри впливають на конкурентоспроможність країни?
6. Які приклади застосування тарифних і нетарифних бар'єрів можна навести з практики ЄС, США, Китаю?
7. Які виклики постають перед Україною у сфері застосування інструментів торговельної політики?

2. Розв'язування задач.

Задачі та приклади їх розв'язання

Задача 1. Країна D запровадила імпортне мито на пральні машини у розмірі 10 %.

До введення мита середня ціна імпортної пральної машини становила 12 000 грн, а обсяг імпорту – 50 000 од.

Потрібно визначити:

- нову ціну пральної машини;
- доходи державного бюджету від мита;
- зміну обсягу імпорту, якщо після підвищення ціни попит скоротився на 15 %.

Задача 2. Країна Е встановила квоту на імпорт молока – 200 тис. т.

До введення квоти імпорт становив 300 тис. т, ціна на внутрішньому ринку – 8 грн/л.

Потрібно визначити:

- нову ціну молока після квоти, якщо дефіцит підвищує ціну на 20 %;
- вигоди місцевих виробників;
- втрати споживачів.

Задача 3. Країна F запровадила нові стандарти для імпорту смартфонів.

Іноземні виробники змушені витратити додатково 100 дол. на кожен пристрій для адаптації.

До введення стандартів ціна смартфона становила 600 дол., імпорт – 1 млн од.

Потрібно визначити:

- нову ціну смартфона;
- додаткові витрати іноземних виробників;
- можливі вигоди для місцевих виробників, якщо їхня продукція не потребує адаптації.

Задача 4. Україна розглядає введення антидемпінгового мита на імпорт цементу у розмірі 25 %.

Ціна імпортного цементу – 100 дол./т, імпорт – 5 млн т.

Потрібно визначити:

- нову ціну імпортного цементу;
- доходи бюджету від мита;
- вплив на внутрішніх виробників, якщо вони продають 3 млн т цементу за тією ж ціною.

Приклад 1. Імпортне мито

Країна А запровадила імпортне мито на автомобілі у розмірі 15 %.

До введення мита середня ціна імпортного автомобіля становила 20 000 дол., а обсяг імпорту – 10 000 од.

Потрібно визначити:

- нову ціну автомобіля;
- доходи державного бюджету від мита;
- зміну обсягу імпорту, якщо після підвищення ціни попит скоротився на 20 %.

Розв’язання

Нова ціна = 20 000 + (20 000 · 0,15) = 23 000 дол.

Доходи бюджету =
= Нова ціна · Ставка мита · Кількість імпортованих авто.

Але мито нараховують на базову ціну:

$$20\,000 \cdot 0,15 = 3\,000 \text{ дол. з од.}$$

$$\text{Загальний дохід} = 3\,000 \cdot (10\,000 \cdot 0,8) = 3\,000 \cdot 8\,000 = 24\,000\,000 \text{ дол.}$$

$$\text{Обсяг імпорту після скорочення} = 10\,000 \cdot 0,8 = 8\,000 \text{ авто.}$$

Висновок: мито підвищило ціну до 23 000 дол., скоротило імпорт на 2 000 авто, але дало бюджету 24 млн дол. доходу.

Приклад 2. Імпортна квота

Країна Б встановила квоту на імпорт зерна – 1 млн т.

До введення квоти імпорт становив 1,5 млн т, ціна на внутрішньому ринку – 200 дол./т.

Потрібно визначити:

– нову ціну зерна після квоти, якщо дефіцит підвищує ціну на 25 %;

– вигоди місцевих виробників;

– втрати споживачів.

Розв’язання

$$\text{Нова ціна} = 200 + (200 \cdot 0,25) = 250 \text{ дол./т.}$$

$$\text{Вигоди виробників} =$$
$$= \text{Додатковий дохід від підвищення ціни} \cdot \text{Обсяг внутрішнього виробництва}$$

Якщо внутрішнє виробництво = 2 млн т, то вигода:

$$(250 - 200) \cdot 2\,000\,000 = 50 \cdot 2\,000\,000 = 100\,000\,000 \text{ дол.}$$

$$\text{Втрати споживачів} = \text{Підвищення ціни} \cdot \text{Загальний обсяг споживання.}$$

Якщо споживання = 3 млн т, то втрати:

$$50 \cdot 3\,000\,000 = 150\,000\,000 \text{ дол.}$$

Висновок: квота підвищила ціну до 250 дол./т, дала виробникам +100 млн дол., але споживачі втратили 150 млн дол.

Приклад 3. Технічні стандарти (нетарифний бар’єр)

Країна С запровадила нові стандарти для імпорту електроніки.

Іноземні виробники змушені витратити додатково 50 дол. на кожен пристрій для адаптації.

До введення стандартів ціна пристрою становила 300 дол., імпорт – 500 000 од.

Потрібно визначити:

- нову ціну пристрою;
- додаткові витрати іноземних виробників;
- можливі вигоди для місцевих виробників, якщо їхня продукція не потребує адаптації.

Розв’язання

$$\text{Нова ціна} = 300 + 50 = 350 \text{ дол.}$$

Додаткові витрати іноземних виробників:

$$50 \cdot 500\,000 = 25\,000\,000 \text{ дол.}$$

Якщо місцеві виробники продають 200 000 од. за старою ціною (300 дол.), їхня

$$\begin{aligned} \text{Конкурентна перевага} &= \text{Різниця в ціні} \cdot \text{Кількість} = \\ &= (350 - 300) \cdot 200\,000 = 50 \cdot 200\,000 = 10\,000\,000 \text{ дол.} \end{aligned}$$

Висновок: стандарти підвищили ціну імпорту до 350 дол., створили додаткові витрати для іноземних виробників у 25 млн дол., а місцеві виробники отримали конкурентну вигоду у 10 млн дол.

Приклад 4. Антидемпінгове мито

Україна розглядає введення антидемпінгового мита на імпорт сталі у розмірі 30 %.

Ціна імпортової сталі – 500 дол./т, імпорт – 2 млн т.

Потрібно визначити:

- нову ціну імпортової сталі;
- доходи бюджету від мита;
- вплив на внутрішніх виробників, якщо вони продають 1,5 млн т сталі за тією ж ціною.

Розв’язання

$$\text{Нова ціна} = 500 + (500 \cdot 0,30) = 650 \text{ дол./т.}$$

$$\begin{aligned} \text{Доходи бюджету} &= \text{Мито} \cdot \text{Обсяг імпорту} = \\ &= (500 \cdot 0,30) \cdot 2\,000\,000 = 150 \cdot 2\,000\,000 = 300\,000\,000 \text{ дол.} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{Вигоди внутрішніх виробників} &= \text{Різниця в ціні} \cdot \text{Їхній обсяг продажу} = \\ &= (650 - 500) \cdot 1\,500\,000 = 150 \cdot 1\,500\,000 = 225\,000\,000 \text{ дол.} \end{aligned}$$

Висновок: антидемпінгове мито підвищило ціну імпортової сталі до 650 дол./т, дало бюджету 300 млн дол. і створило додаткові вигоди для українських виробників у 225 млн дол.

Контрольні питання

1. У чому полягає сутність тарифних інструментів торговельної політики?
2. Які основні види тарифів застосовуються у міжнародній торгівлі?
3. У чому полягає сутність нетарифних бар'єрів?
4. Які основні форми нетарифних бар'єрів існують?
5. Як тарифи та нетарифні бар'єри впливають на економіку країни?
6. Які приклади застосування інструментів торговельної політики можна навести з практики різних країн?
7. Які особливості застосування інструментів торговельної політики в Україні?

Література: [1, с. 91–132; 2, с. 61–73; 3, с. 38–51; 4, с. 20–28; 6, с. 33–41]

Тема 3

Регіональна економічна інтеграція: ЄС та інші блоки, вплив на мобільність робочої сили

- Форми, етапи та економічні наслідки регіональної інтеграції
- Європейський Союз як модель глибокої економічної інтеграції
- Регіональні інтеграційні блоки поза ЄС:
NAFTA/USMCA, ASEAN, MERCOSUR
- Мобільність робочої сили та гармонізація політик зайнятості в інтегрованих економічних просторах

3.1. Форми, етапи та економічні наслідки регіональної інтеграції

Регіональна економічна інтеграція – це процес зближення національних економік у межах певного географічного простору з метою створення єдиного ринку товарів, послуг, капіталу та робочої сили. Вона є відповіддю на виклики глобалізації та прагнення країн до підвищення конкурентоспроможності, економічної стабільності та політичної координації.

Форми інтеграції класифікуються за глибиною взаємозв'язків:

- зона вільної торгівлі – країни скасовують мита у взаємній торгівлі, але зберігають власну зовнішню торговельну політику (приклад – ЄАВТ);
- митний союз – окрім вільної торгівлі, країни встановлюють спільний зовнішній тариф (наприклад, MERCOSUR);
- спільний ринок – забезпечується вільний рух товарів, послуг, капіталу та робочої сили (як у ЄС);

- економічний союз – країни координують макроекономічну, фінансову та соціальну політику;
- повна економічна інтеграція – передбачає єдину валюту, наднаціональні інституції та спільну політичну волю.

Етапи інтеграції зазвичай включають:

- лібералізацію торгівлі між країнами;
- гармонізацію митної політики;
- уніфікацію технічних, податкових і соціальних стандартів;
- інституційну інтеграцію (створення спільних органів управління);
- політичну координацію.

Економічні наслідки інтеграції поділяються на статичні та динамічні ефекти. Статичні включають ефект торговельного створення (заміна дорогого внутрішнього виробництва дешевшим імпортом з країн-членів) і торговельного відхилення (витіснення ефективнішого імпорту з третіх країн). Динамічні ефекти охоплюють зростання конкуренції, інвестицій, інновацій, економії на масштабі, підвищення продуктивності.

Водночас інтеграція може мати асиметричні наслідки – країни з нижчим рівнем розвитку можуть втратити частину промисловості, стати залежними від сильніших партнерів. Тому важливою є політика вирівнювання – фонди солідарності, регіональна підтримка, інституційна допомога.

3.2. Європейський Союз як модель глибокої економічної інтеграції

Європейський Союз (ЄС) є найглибшою формою регіональної інтеграції у світі. Його витоки сягають 1951 року, коли було створено Європейське об'єднання вугілля і сталі. У 1957 році шість країн підписали Римський договір, заснувавши Європейське економічне співтовариство. Згодом інтеграція поглиблювалася через Єдиний європейський акт (1986), Маастрихтський договір (1992), Амстердамський договір (1997), Лісабонський договір (2007).

ЄС має такі ключові риси:

- єдиний внутрішній ринок, що забезпечує свободу руху товарів, послуг, капіталу та робочої сили;
- спільна торговельна політика – ЄС виступає єдиним суб'єктом у переговорах із третіми країнами;
- єдина валюта – євро, яку використовують 20 країн (єврозона);
- наднаціональні інституції: Європейська комісія (виконавча влада), Європейський парламент (законодавча), Рада ЄС, Суд ЄС.

Переваги моделі ЄС:

- поглиблення економічної інтеграції сприяє зростанню ВВП, інвестицій, зайнятості;
- ЄС реалізує регіональну політику через фонди солідарності, що підтримують менш розвинені регіони;
- Європейський соціальний фонд фінансує програми зайнятості, перекваліфікації, соціальної інтеграції.

Виклики:

- нерівномірність розвитку між «старими» і «новими» членами;
- міграційна напруга та політичні розбіжності;
- брекзит як приклад зворотного процесу – дезінтеграції.

ЄС демонструє, що глибока інтеграція можлива лише за умов політичної волі, спільних цінностей і ефективних інституцій.

3.3. Регіональні інтеграційні блоки поза ЄС: NAFTA/USMCA, ASEAN, MERCOSUR

Поза межами ЄС існують інші інтеграційні об'єднання з різним рівнем глибини. Ці блоки демонструють різні підходи до інтеграції: від прагматичного економічного співробітництва до спроб політичної консолідації.

NAFTA/USMCA – Північноамериканська угода про вільну торгівлю, підписана у 1994 р. між США, Канадою та Мексикою. У 2020 р. її замінила USMCA (угода США–Мексика–Канада), яка враховує нові виклики: цифрову торгівлю, захист інтелектуальної власності, трудові стандарти. Вона зберігає безмитну торгівлю, але посилює вимоги до локалізації виробництва (наприклад, у сфері автомобілебудування).

ASEAN – Асоціація держав Південно-Східної Азії, створена у 1967 році. До неї входять 10 країн, серед яких Індонезія, Малайзія, Таїланд, В'єтнам. Мета – створення єдиного ринку та виробничої бази. ASEAN має гнучку структуру, рішення приймаються консенсусом. Особливість – поєднання економічної співпраці з політичною нейтральністю.

MERCOSUR – митний союз країн Південної Америки (Аргентина, Бразилія, Парагвай, Уругвай, Венесуела – тимчасово призупинена). Заснований у 1991 році. Має спільний зовнішній тариф, але обмежену політичну інтеграцію. Проблеми – політична нестабільність, асиметрія між членами, слабка інституційна база.

Ці блоки демонструють різні моделі інтеграції: від прагматичного економічного співробітництва (USMCA) до спроб політичної координації (MERCOSUR), і гнучкої регіональної взаємодії (ASEAN).

3.4. Мобільність робочої сили та гармонізація політик зайнятості в інтегрованих економічних просторах

Мобільність робочої сили – це здатність працівників змінювати місце роботи, регіон або країну в межах інтегрованого простору. У межах ЄС вона є однією з чотирьох свобод внутрішнього ринку. Громадяни країн-членів мають право працювати в будь-якій іншій країні ЄС без дозволу на роботу. Це сприяє вирівнюванню ринку праці, зниженню безробіття, підвищенню продуктивності. Переваги мобільності:

- ефективний розподіл трудових ресурсів;
- зменшення регіональних дисбалансів;
- підвищення доходів працівників.

Виклики:

- відтік кадрів із менш розвинених країн (наприклад, з Болгарії, Румунії, України);
- соціальна напруга в країнах-реципієнтах;
- необхідність визнання кваліфікації кадрів тощо.

Гармонізація політик зайнятості передбачає узгодження стандартів праці, соціального захисту, професійної освіти. Наприклад, ЄС використовує програми Erasmus+, ініціативи з перекваліфікації, цифрові платформи для пошуку роботи. Згідно з даними IOM (2023), інтеграція українських біженців у ринки праці країн ЄС потребує адаптації мовної, освітньої та правової політики. Таким чином, мобільність праці стає не лише економічним, а й соціальним викликом, що потребує комплексного підходу до формування політики зайнятості.

Контрольні питання

1. Які основні форми регіональної економічної інтеграції?
2. У чому полягає унікальність моделі ЄС?
3. Які особливості інтеграційних блоків NAFTA/USMCA, ASEAN, MERCOSUR?
4. Як регіональна інтеграція впливає на мобільність робочої сили?
5. Механізми гармонізації політик зайнятості в ЄС?

Література: [1, с. 91–132; 2, с. 101–118; 6, с. 54–67; 9, с. 22–41]

Практичне заняття 3.1

Регіональна інтеграція та вплив на ринки праці

Мета: формування уміння оцінювати вплив процесів регіональної економічної інтеграції на функціонування ринків праці, міграційні потоки і розробляти політику зайнятості в інтеграційних умовах.

Завдання: охарактеризувати сутність регіональної інтеграції та її основні напрями; пояснити цілі та інструменти інтеграційних процесів; визначити взаємозв'язок між інтеграцією та мобільністю робочої сили; проаналізувати приклади впливу інтеграції на ринки праці різних країн; розробити пропозиції щодо формування ефективної політики зайнятості та розвитку людського капіталу України в умовах інтеграції до ЄС.

Порядок виконання

1. Визначення рівня засвоєння теоретичного матеріалу шляхом проведення дискусійної бесіди.

Питання для обговорення (6–7):

1. Що таке регіональна інтеграція та які її основні форми?
 2. Як регіональна інтеграція впливає на мобільність робочої сили?
 3. Які переваги та ризики інтеграції для ринку праці?
 4. Як інтеграційні процеси змінюють структуру зайнятості?
 5. Які приклади впливу інтеграції на ринок праці можна навести з практики ЄС?
 6. Які виклики постають перед Україною у сфері ринку праці в умовах інтеграції до ЄС?
 7. Які можливості відкриває інтеграція для розвитку людського капіталу України?
- 2.** Вирішення завдань кейсу.

Виконання кейсів та спрощені приклади їх розв'язання

Кейс 1. Україна інтегрується до європейського ринку праці. Після підписання угоди про асоціацію з ЄС збільшується трудова міграція українців до країн ЄС.

Завдання:

- визначте позитивні та негативні наслідки для українського ринку праці;
- запропонуйте заходи державної політики для збереження та розвитку людського капіталу.

Кейс 2. Країна Х стає членом регіонального інтеграційного об'єднання. Це призводить до зростання іноземних інвестицій та створення нових робочих місць у сфері послуг.

Завдання:

- проаналізуйте, як інтеграція вплинула на структуру зайнятості;

- визначте, які нові компетенції потрібні працівникам;
- розробіть рекомендації для системи освіти та професійної підготовки.

Приклад 1. Польща після вступу до ЄС у 2004 р. зіткнулася з масовою трудовою міграцією до Західної Європи.

Завдання:

- визначте позитивні та негативні наслідки для польського ринку праці;
- запропонуйте заходи державної політики для збереження та розвитку людського капіталу.

Розв’язання

Позитивні наслідки: зменшення безробіття, збільшення грошових переказів мігрантів.

Негативні наслідки: дефіцит робочої сили у певних секторах, відтік висококваліфікованих кадрів.

Заходи політики: програми повернення мігрантів, інвестиції у розвиток людського капіталу, стимулювання високотехнологічних галузей.

Методичні рекомендації

1. При аналізі кейсу варто розділити наслідки на короткострокові (зменшення безробіття, збільшення переказів) та довгострокові (відтік кадрів, демографічні проблеми).

2. Використати метод SWOT-аналізу:

S (сильні сторони): зростання доходів, інтеграція у європейський ринок праці.

W (слабкі сторони): відтік кадрів, дефіцит робочої сили.

O (можливості): доступ до програм ЄС, розвиток людського капіталу.

T (загрози): демографічна криза, залежність від зовнішніх ринків.

3. Обґрунтувати заходи політики прикладами з інших країн (наприклад, програми повернення мігрантів у Литві та Угорщині).

Пояснення. Такий підхід дозволяє побачити комплексність проблеми: інтеграція відкриває нові можливості, але водночас створює ризики для внутрішнього ринку праці.

Приклад 2. Іспанія після вступу до ЄС отримала значні інвестиції у сферу туризму та послуг.

Завдання:

- проаналізуйте, як інтеграція вплинула на структуру зайнятості;
- визначте, які нові компетентності потрібні працівникам;

– розробить рекомендації для системи освіти та професійної підготовки.

Розв'язання

Вплив на структуру зайнятості: зростання кількості робочих місць у сфері туризму, транспорту, готельного бізнесу.

Нові компетентності: знання іноземних мов, навички роботи з інформаційними технологіями, клієнтоорієнтованість.

Рекомендації для освіти: розвиток програм професійної підготовки у сфері туризму, створення курсів з іноземних мов, впровадження дуальної освіти.

Методичні рекомендації

1. При виконанні кейсу необхідно визначити галузі, що отримали додаткові переваги від інтеграції, та галузі, що втратили.

2. Використати метод порівняльного аналізу: зіставити структуру зайнятості «до» і «після» інтеграції.

3. Скласти перелік нових компетенцій, які стали затребуваними, та пояснити, як система освіти може їх забезпечити.

4. Обґрунтувати рекомендації прикладами: наприклад, у Німеччині дуальна освіта успішно забезпечує підготовку кадрів для сфери послуг.

Пояснення. Такий аналіз допомагає зрозуміти, що інтеграція не лише створює нові робочі місця, а й змінює вимоги до працівників. Це вимагає адаптації системи освіти та професійної підготовки.

Контрольні питання

1. Що таке регіональна інтеграція та які її основні рівні розвитку?

2. Як регіональна інтеграція впливає на мобільність робочої сили між країнами-учасницями?

3. Які переваги інтеграції для ринку праці та розвитку людського капіталу?

4. Які ризики виникають для ринку праці країн у процесі регіональної інтеграції?

5. Як інтеграційні процеси змінюють структуру зайнятості та попит на нові компетенції?

6. Які виклики та можливості постають перед Україною у сфері ринку праці в умовах інтеграції до ЄС?

Література: [1, с. 144–178; 2, с. 101–118; 6, с. 54–67; 7, с. 30–43; 9, с. 22–41]

Практичне заняття 3.2

Європейська інтеграція України: можливості для HR-стратегії та мобільності кадрів

Мета: формування уміння аналізувати можливості європейської інтеграції для розвитку HR-стратегії організацій та управління мобільністю кадрів в умовах адаптації до стандартів ЄС.

Завдання: охарактеризувати сутність європейської інтеграції та її вплив на HR-стратегію; пояснити можливості для мобільності кадрів у контексті інтеграційних процесів; визначити взаємозв'язок між європейською інтеграцією та управлінням людським капіталом; проаналізувати приклади HR-практик у країнах ЄС; розробити пропозиції щодо формування ефективної HR-стратегії України в умовах інтеграції до ЄС.

Порядок виконання

1. Визначення рівня засвоєння теоретичного матеріалу шляхом проведення дискусійної бесіди.

Питання для обговорення (6–7):

1. Що таке європейська інтеграція та які її основні напрями?
2. Як інтеграція впливає на мобільність кадрів між країнами ЄС?
3. Які можливості відкриває інтеграція для HR-стратегії компаній?
4. Як інтеграція змінює вимоги до компетенцій працівників?
5. Які приклади HR-практик можна навести з країн ЄС?
6. Які виклики постають перед Україною у сфері HR-стратегії та мобільності кадрів?
7. Які можливості інтеграція відкриває для розвитку людського капіталу України?

2. Проведення симуляцій.

Проведення симуляцій та спрощені приклади їх виконання

Симуляція 1. «HR-стратегія компаній в умовах інтеграції»

Умова: українська компанія планує вихід на ринок ЄС. Для цього потрібно адаптувати HR-стратегію до європейських стандартів.

Завдання учасників:

– визначити ключові зміни у HR-політиці (система оплати праці, соціальні гарантії, стандарти безпеки);

- розробити план адаптації HR-стратегії до вимог ЄС;
- запропонувати заходи для підвищення конкурентоспроможності компанії на європейському ринку праці.

Методичні рекомендації:

- використати метод порівняльного аналізу (HR-практики України vs ЄС);
- застосувати SWOT-аналіз для оцінки сильних і слабких сторін HR-стратегії;
- обґрунтувати пропозиції прикладами з практики європейських компаній.

Симуляція 2. «Мобільність кадрів у межах інтеграції»

Умова: після інтеграції до ЄС українські працівники отримують можливість працювати у країнах ЄС. Компанія має розробити політику управління мобільністю кадрів.

Завдання учасників:

- визначити переваги та ризики для компанії від мобільності кадрів;
- розробити заходи для утримання ключових працівників;
- запропонувати програми професійного розвитку та міжнародних стажувань.

Методичні рекомендації:

- застосувати метод сценарного аналізу (оптимістичний, песимістичний, реалістичний сценарій мобільності);
- врахувати приклади програм мобільності Erasmus+ та інших європейських ініціатив;
- пояснити, як компанія може використати мобільність кадрів як інструмент розвитку людського капіталу.,

Приклад 1. Литовські компанії після вступу до ЄС адаптували HR-стратегії, запровадивши європейські стандарти оплати праці та соціального захисту. Це дозволило їм залучати іноземних інвесторів і підвищити конкурентоспроможність.

Пояснення: необхідно показати, що адаптація HR-стратегії – це не лише формальне виконання вимог, а й можливість підвищити привабливість компанії для працівників та інвесторів.

Приклад 2. Польські компанії після інтеграції до ЄС зіткнулися з відтоком кадрів до Західної Європи. Вони розробили програми утримання працівників: підвищення зарплат, інвестиції у навчання, міжнародні стажування.

Пояснення: необхідно показати, що мобільність кадрів може бути як ризиком (відтік кадрів), так і можливістю (підвищення кваліфікації, міжнародний досвід).

Контрольні питання

1. Що таке регіональна інтеграція та які її основні рівні розвитку?
2. Як регіональна інтеграція впливає на мобільність робочої сили між країнами-учасниками?
3. Які переваги інтеграції для ринку праці та розвитку людського капіталу?
4. Які ризики виникають для ринку праці країн у процесі регіональної інтеграції?
5. Як інтеграційні процеси змінюють структуру зайнятості та попит на нові компетенції?
6. Які виклики та можливості постають перед Україною у сфері ринку праці в умовах інтеграції до ЄС?

Література: [1, с. 189–205; 2, с. 122–135; 4, с. 70–83; 9, с. 42–59; 11, с. 35–47]

Тема 4

Міжнародні економічні інституції та регулювання

- Роль міжнародних економічних інституцій (ВТО, МВФ, Світовий банк, ОЕСР)
- Механізми та інструменти міжнародного економічного регулювання
- Вплив міжнародних організацій на політику сталого розвитку, фінансів і праці
- Участь України в діяльності міжнародних економічних організацій та програмах співпраці

4.1. Роль міжнародних економічних інституцій (ВТО, МВФ, Світовий банк, ОЕСР)

Міжнародні економічні інституції відіграють ключову роль у формуванні глобального економічного порядку, сприяючи стабільності, розвитку та інтеграції національних економік у світову систему. Серед провідних організацій – Світова організація торгівлі (ВТО), Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк та Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР).

ВТО забезпечує правила міжнародної торгівлі, сприяє лібералізації обміну товарами та послугами, розглядає торговельні спори.

Наприклад, завдяки механізму врегулювання суперечок ВТО Україна неодноразово захищала свої інтереси у справах проти Росії та інших країн.

МВФ надає фінансову підтримку країнам, що переживають платіжний дефіцит, та здійснює моніторинг макроекономічної політики. Його програми часто супроводжуються умовами щодо фінансової дисципліни, реформування державного сектору, прозорості бюджету. Україна є активним бенефіціаром МВФ, отримуючи кредити для стабілізації економіки в умовах кризи.

Світовий банк фінансує проекти розвитку в галузях інфраструктури, охорони здоров'я, освіти, енергетики. Його діяльність спрямована на зменшення бідності та підтримку сталого зростання. Наприклад, Світовий банк фінансує модернізацію української енергетичної системи та реформу охорони здоров'я.

ОЕСР – аналітичний центр розвинених країн, який формує стандарти у сфері податкової політики, корпоративного управління, освіти, інновацій. Хоча Україна не є членом ОЕСР, вона активно співпрацює з організацією, зокрема в межах Програми підтримки реформ.

4.2. Механізми та інструменти міжнародного економічного регулювання

Міжнародне економічне регулювання – це система норм, процедур і інструментів, які забезпечують узгодженість дій держав у сфері торгівлі, фінансів, інвестицій, праці. Воно здійснюється через:

- правові механізми: міжнародні угоди (наприклад, Генеральна угода з тарифів і торгівлі – ГАТТ), конвенції, кодекси поведінки;
- фінансові інструменти: кредити, гранти, гарантії, технічна допомога (МВФ, Світовий банк);
- інституційні механізми: діяльність міжнародних організацій, які координують політики, здійснюють моніторинг, надають рекомендації;
- інформаційно-аналітичні інструменти: звіти, рейтинги, індекси (наприклад, Doing Business, Індекс людського розвитку).

Ці механізми сприяють зменшенню ризиків, підвищенню прозорості, забезпеченню передбачуваності у міжнародних економічних відносинах.

4.3. Вплив міжнародних організацій на політику сталого розвитку, фінансів і праці

Міжнародні організації дедалі активніше впливають на формування політик сталого розвитку, фінансової стабільності та соціального захисту.

ООН через Цілі сталого розвитку (ЦСР) задає глобальні орієнтири до 2030 року.

Світовий банк фінансує «зелені» проєкти, підтримує енергетичну трансформацію, боротьбу з бідністю.

МВФ враховує екологічні ризики у фінскальному аналізі, підтримує країни у впровадженні кліматичних реформ.

МОП (Міжнародна організація праці) розробляє трудові стандарти, сприяє гідній праці, боротьбі з дискримінацією та дитячою працею.

ОЕСР формує політику відповідального інвестування, податкової прозорості, інклюзивного зростання. Наприклад, у 2023 році ІЛО опублікувала звіт про тенденції зайнятості, де наголошено на необхідності адаптації ринку праці до цифровізації та кліматичних змін.

4.4. Участь України в діяльності міжнародних економічних організацій та програмах співпраці

Україна є активним учасником понад 100 міжнародних організацій, зокрема ООН, СОТ, МВФ, Світового банку, ЄБРР, ОЕСР (у статусі партнера).

З 2008 року Україна є членом СОТ, що забезпечує їй доступ до глобального ринку на основі прозорих правил.

У співпраці з МВФ Україна реалізує програми макрофінансової стабілізації, що включають реформи у сфері бюджету, енергетики, банківського сектору.

Світовий банк підтримує Україну в реалізації проєктів у сфері інфраструктури, охорони здоров'я, цифровізації.

У 2023 році Україна приєдналася до Програми ОЕСР з підтримки реформ, що охоплює антикорупційну політику, управління держфінансами, освіту.

Участь у міжнародних програмах дозволяє Україні залучати фінансові ресурси, експертну підтримку, інтегруватися у глобальні ланцюги вартості та зміцнювати інституційну спроможність.

Контрольні питання

1. Які функції виконують основні міжнародні економічні інституції (ВТО, МВФ, Світовий банк, ОЕСР) у глобальній економіці?
2. Які механізми та інструменти використовуються для міжнародного економічного регулювання?
3. Як міжнародні організації впливають на формування політики сталого розвитку?
4. У чому полягає роль МОП у регулюванні трудових стандартів і захисті прав працівників?

5. Які переваги та виклики має участь України в міжнародних економічних організаціях?

6. Як міжнародні інституції реагують на глобальні кризи (економічні, екологічні, гуманітарні)?

Література: [1, с. 144–178; 2, с. 132–149; 3, с. 55–73; 7, с. 45–63]

Практичне заняття 4.1

Протекціонізм і лібералізація: соціально-економічні наслідки

Мета: формування умінь аналізувати та оцінювати соціально-економічні наслідки застосування протекціоністської та ліберальної торговельної політики для різних груп стейкхолдерів.

Завдання: охарактеризувати сутність протекціонізму та лібералізації; пояснити їхні цілі та інструменти; визначити взаємозв'язок між торговельною політикою та соціально-економічними наслідками; проаналізувати приклади застосування протекціонізму та лібералізації різними країнами; розробити пропозиції щодо формування ефективної торговельної політики України.

Порядок виконання

1. Визначення рівня засвоєння теоретичного матеріалу шляхом проведення дискусійної бесіди.

Питання для обговорення (6–7):

1. Що таке протекціонізм і які його основні інструменти?
2. У чому полягає сутність лібералізації та які її переваги?
3. Як протекціонізм впливає на розвиток національної економіки?
4. Які соціальні наслідки має політика лібералізації?
5. Які приклади застосування протекціонізму можна навести з практики США, ЄС, Китаю?
6. Як лібералізація впливає на конкурентоспроможність країни?
7. Які виклики постають перед Україною у виборі між протекціонізмом і лібералізацією?

2. Проведення інтерактивної вправи «Дебати: протекціонізм vs лібералізація»

Проведення інтерактивної вправи «Дебати: протекціонізм vs лібералізація»

Завдання: необхідно організувати інтерактивні дебати, де учасники представляють аргументи «за» і «проти» протекціонізму та лібе-

ралізації, аналізують їхні соціально-економічні наслідки та формують узагальнені висновки.

Рекомендації та коментарі до проведення (інструкція)

Підготовка простору: аудиторія поділяється на дві групи («протекціоністи» та «лібералісти»). Кожна група отримує час для підготовки аргументів.

Ролі:

- «спікери» – презентують позицію групи;
- «аналітики» – готують факти та приклади;
- «модератор» – слідкує за регламентом і підсумовує результати.

Етапи:

- вступне пояснення мети вправи;
- підготовка аргументів групами (10 хв);
- проведення дебатів: виступи груп, контраргументи, дискусія;
- підсумкове обговорення та формування узагальнених висновків.

Теми:

1. Вплив протекціонізму на національну економіку та зайнятість.
2. Наслідки лібералізації для споживачів та бізнесу.
3. Баланс між протекціонізмом і лібералізацією в сучасній економіці.

Завдання учасників:

- сформулювати аргументи «за» і «проти»;
- навести приклади з практики різних країн;
- оцінити соціально-економічні наслідки кожної політики;
- розробити рекомендації для України.

Очікуваний результат: учасники отримують узагальнене бачення переваг і недоліків протекціонізму та лібералізації, а також практичні рекомендації щодо їхнього застосування в Україні.

Контрольні питання

1. Сутність протекціонізму та його основних інструментів.
2. Які переваги та недоліки має політика лібералізації?
3. Вплив протекціонізму на соціально-економічний розвиток країни.
4. Які соціальні наслідки має лібералізація для населення?
5. Які приклади застосування протекціонізму та лібералізації можна навести з практики різних країн?
6. Особливості вибору між протекціонізмом і лібералізацією в Україні.

Література: [1, с. 206–228; 2, с. 136–144; 3, с. 67–74; 8, с. 26–33; 11, с. 48–52]

Практичне заняття 4.2

Мета: формування уміння аналізувати роль, функції та механізми діяльності міжнародних інституцій у регулюванні світової торгівлі і міжнародної трудової міграції для розробки стратегії співпраці з ними.

Завдання: охарактеризувати сутність і функції міжнародних інституцій у сфері торгівлі та трудової міграції; пояснити їхні цілі та інструменти регулювання; визначити взаємозв'язок між діяльністю міжнародних організацій та національною економічною політикою; проаналізувати приклади впливу міжнародних інституцій на ринки праці різних країн; розробити пропозиції щодо ефективної співпраці України з міжнародними інституціями.

Порядок виконання

1. Визначення рівня засвоєння теоретичного матеріалу шляхом проведення дискусійної бесіди.

Питання для обговорення (6–7):

1. Що таке міжнародні інституції та які їхні основні функції?
2. Яку роль відіграє Світова організація торгівлі (СОТ) у регулюванні міжнародної торгівлі?
3. Які інструменти використовує Міжнародна організація праці (МОП) для регулювання трудової міграції?
4. Як діяльність Міжнародної організації з міграції (МОМ) впливає на мобільність робочої сили?
5. Які приклади впливу міжнародних інституцій на ринки праці можна навести з практики ЄС?
6. Які виклики постають перед Україною у співпраці з міжнародними інституціями?
7. Які можливості відкриває інтеграція України до європейських та світових інституцій для розвитку людського капіталу?

2. Проведення інтерактивної вправи «Міжнародні інституції: рольові переговори»

Проведення інтерактивної вправи «Міжнародні інституції: рольові переговори»

Завдання: необхідно організувати симуляцію переговорів між представниками різних міжнародних інституцій та урядом України щодо регулювання торгівлі та трудової міграції.

Рекомендації та коментарі до проведення (інструкція)

Підготовка простору: аудиторія поділяється на кілька груп, кожна з яких представляє певну інституцію (СОТ, МОП, МОМ, ЄС) або уряд України.

Ролі:

– «представники інституцій» – презентують позицію своєї організації;

– «уряд України» – формулює національні інтереси;

– «модератор» – координує процес переговорів.

Етапи:

– вступне пояснення мети вправи;

– підготовка позицій групами (10 хв);

– проведення переговорів: виступи, контраргументи, дискусія;

– підсумкове обговорення та формування узагальнених висновків.

Теми:

1. Регулювання міжнародної торгівлі та усунення бар'єрів.

2. Захист прав трудових мігрантів.

3. Баланс між національними інтересами та міжнародними зобов'язаннями.

Завдання учасників:

– сформулювати аргументи своєї сторони;

– навести приклади з практики міжнародних інституцій;

– оцінити наслідки для України;

– розробити рекомендації щодо співпраці.

Очікуваний результат: учасники отримують узагальнене бачення ролі міжнародних інституцій у регулюванні торгівлі та трудової міграції, а також практичні рекомендації для України.

Контрольні питання

1. Сутність міжнародних інституцій та їхніх функцій.

2. Яку роль відіграє СОТ у регулюванні міжнародної торгівлі?

3. Які інструменти використовує МОП для регулювання трудової міграції?

4. Як діяльність МОМ впливає на мобільність робочої сили?

5. Які приклади впливу міжнародних інституцій на ринки праці можна навести з практики ЄС?

6. Які виклики та можливості постають перед Україною у співпраці з міжнародними інституціями?

Література: [1, с. 236–254; 2, с. 150–165; 3, с. 79–91; 7, с. 45–63; 9, с. 55–68; 10, с. 33–44]

Тема 5

Міжнародні фінанси та валютна політика: наслідки для ринку праці та зайнятості

- Система міжнародних фінансів: структура, інституції, основні потоки
- Валютна політика держав: режими валютних курсів і платіжний баланс
- Валютні кризи, фінансова стабільність і регулювання міжнародних розрахунків
- Вплив валютної політики на інвестиційну активність, зайнятість і соціальну стабільність

5.1. Система міжнародних фінансів: структура, інституції, основні потоки

Система міжнародних фінансів – це сукупність фінансових відносин, механізмів і інституцій, що забезпечують рух капіталу між країнами, регулювання валютних операцій, інвестиційних потоків, зовнішніх боргів і трансферів. Вона є основою глобальної економіки, оскільки забезпечує фінансування міжнародної торгівлі, інфраструктурних проєктів, розвитку людського капіталу та реагування на кризи.

Структура міжнародних фінансів охоплює кілька ключових компонентів:

- фінансові ринки – валютний, кредитний, інвестиційний, ринок похідних інструментів;
- інституції – Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Банк міжнародних розрахунків (БМР), регіональні банки розвитку;
- інструменти – кредити, гранти, облігації, прямі іноземні інвестиції (ПІІ), портфельні інвестиції, офіційна допомога розвитку.

Основні фінансові потоки включають:

- ПІІ – довгострокові вкладення в підприємства, що забезпечують контроль над активами;
- портфельні інвестиції – вкладення в цінні папери без контролю над управлінням;
- кредити та позики – міждержавні, комерційні, багатосторонні;
- трансферти – грошові перекази мігрантів, гуманітарна допомога, пенсії.

Міжнародні фінансові інституції відіграють роль стабілізаторів: МВФ надає кредити країнам з дефіцитом платіжного балансу, Світовий банк фінансує розвиток інфраструктури, ЄБРР підтримує приватний сектор у країнах з перехідною економікою. Наприклад, у 2023 році Україна отримала понад 2 млрд доларів від Світового банку на підтримку енергетичної системи та соціальних програм.

Сучасні виклики міжнародних фінансів – це волатильність валют, геополітична нестабільність, ризики дефолтів, цифровізація фінансових послуг. Важливим є питання прозорості, боротьби з відмиванням коштів, регулювання криптовалют. У цьому контексті міжнародна координація набуває особливого значення.

5.2. Валютна політика держав: режими валютних курсів і платіжний баланс

Валютна політика – це частина макроекономічної політики держави, спрямована на регулювання обмінного курсу національної валюти, забезпечення стабільності зовнішньоекономічних розрахунків і підтримку конкурентоспроможності. Вона реалізується через вибір режиму валютного курсу, валютні інтервенції, управління валютними резервами та регулювання платіжного балансу.

Існують три основні режими валютного курсу:

- фіксований курс – держава підтримує стабільний обмінний курс щодо іншої валюти або кошика валют. Наприклад, валютна рада в Болгарії;

- плаваючий курс – формується ринком, без прямого втручання держави (США, Канада);

- керовано плаваючий курс – держава втручається для згладжування коливань (Україна, Польща).

Платіжний баланс – це статистичний звіт, що відображає всі економічні операції країни з рештою світу.

Він складається з:

- рахунку поточних операцій – експорт/імпорт товарів і послуг, доходи, трансферти;

- рахунку капіталу та фінансових операцій – інвестиції, кредити, зміни резервів.

Стан платіжного балансу є індикатором зовнішньоекономічної стабільності. Дефіцит поточного рахунку може свідчити про надмірне споживання імпорту, а профіцит – про експортну перевагу. Наприклад, у 2022 році Україна мала значний дефіцит поточного рахунку через війну, падіння експорту та зростання гуманітарних трансфертів.

Валютна політика впливає на інфляцію, зайнятість, інвестиції. Девальвація може стимулювати експорт, але призводить до подорожчання імпорту та зниження купівельної спроможності.

Ревальвація – навпаки, зміцнює валюту, але знижує конкурентоспроможність.

5.3. Валютні кризи, фінансова стабільність і регулювання міжнародних розрахунків

Валютні кризи – це ситуації, коли національна валюта різко знецінюється, що призводить до втрати довіри до фінансової системи, відтоку капіталу, зростання боргового навантаження. Причини можуть бути внутрішніми (фіскальна нестабільність, слабка банківська система) або зовнішніми (спекулятивні атаки, глобальні потрясіння).

Історичні приклади валютних криз:

- Азійська криза 1997 року – масова девальвація валют Південно-Східної Азії;

- Аргентина 2001 року – дефолт і крах валютної системи;

- Україна 2014 року – обвал гривні, втеча капіталу, інфляція.

Фінансова стабільність – це здатність фінансової системи протистояти шокам, забезпечувати ефективне функціонування ринків, доступ до фінансування. Її підтримка здійснюється через:

- валютні інтервенції – купівля/продаж валюти для стабілізації курсу;

- резервні фонди – накопичення валютних резервів;

- регулювання банківського сектору – нормативи ліквідності, капіталу;

- міжнародна координація – участь у програмах МВФ, БМР.

Регулювання міжнародних розрахунків включає:

- формати платежів – акредитиви, інкасо, SWIFT;

- контроль за валютними операціями – ліцензування, ліміти;

- угоди про кліринг – взаємозалік зобов'язань між країнами.

Для України валютна стабільність є критично важливою в умовах війни, зовнішньої допомоги та високої залежності від імпорту. НБУ здійснює валютні інтервенції, контролює капітал, співпрацює з МВФ для підтримки резервів.

5.4. Вплив валютної політики на інвестиційну активність, зайнятість і соціальну стабільність

Валютна політика держави має багатовимірний вплив на економічну динаміку, зокрема на інвестиційну активність, рівень зайнятості та соціальну стабільність. Через регулювання валютного курсу, управління резервами та контроль за валютними операціями держава формує середовище, в якому функціонують бізнес, ринок праці та домогосподарства.

Інвестиційна активність безпосередньо залежить від стабільності валютного курсу. Якщо курс є прогнозованим, інвестори охочіше

вкладають кошти, оскільки зменшується ризик втрати капіталу через девальвацію. Наприклад, у періоди стабільності гривні в Україні (2018–2019 рр.) спостерігалось зростання прямих іноземних інвестицій, особливо в ІТ-сектор, агропромисловість та нерухомість. Натомість різкі коливання курсу, як у 2014–2015 рр., призводили до втечі капіталу, заморожування проєктів і зростання вартості імпортного обладнання.

Зайнятість реагує на валютну політику через зміну вартості імпорту, конкурентоспроможності продукції, доступу до фінансування. Девальвація може стимулювати експортні галузі, створюючи нові робочі місця, але водночас знижує купівельну спроможність населення, що впливає на внутрішній попит і зайнятість у сфері послуг. Наприклад, у 2022–2023 рр. в Україні валютна нестабільність спричинила скорочення зайнятості в імпортозалежних секторах – торгівлі, логістиці, фармацевтиці.

Соціальна стабільність залежить від здатності валютної політики забезпечити контроль над інфляцією, стабільність доходів і доступність базових товарів. Девальвація може призвести до зростання цін на імпортні продукти, ліки, паливо, що особливо болісно для вразливих груп населення. У таких умовах важливою є роль компенсаційних механізмів – індексації зарплат, субсидій, підтримки зайнятості.

Згідно з аналітичним звітом ІОМ (2024), валютні коливання в Україні впливають на мобільність працівників, рівень доходів і соціальну стабільність, особливо в умовах війни, релокації бізнесу та зміни структури зайнятості. Валютна політика має бути узгоджена з фінансовою і соціальною політикою, щоб забезпечити не лише макроекономічну стабільність, а й соціальну згуртованість.

Таким чином, валютна політика – це не лише технічний інструмент регулювання курсу, а й важливий чинник формування інвестиційного клімату, динаміки ринку праці і добробуту населення. Її ефективність залежить від прозорості, передбачуваності та здатності реагувати на внутрішні й зовнішні виклики.

Контрольні питання

1. Які основні компоненти структури міжнародної фінансової системи та які інституції її формують?
2. У чому полягає різниця між фіксованим, плаваючим і керовано плаваючим режимами валютного курсу?
3. Як валютна політика впливає на стан платіжного балансу країни?
4. Які причини валютних криз та які механізми забезпечення фінансової стабільності застосовуються для їх подолання?

5. Як валютна політика впливає на інвестиційну активність та зайнятість у національній економіці?

6. Які соціальні ризики можуть виникати внаслідок валютної нестабільності та як їх можна компенсувати?

Література: [1, с. 189–228; 2, с. 162–174; 3, с. 79–96; 8, с. 21–30; 11, с. 35–48]

Практичне заняття 5.1

Валютний курс і платіжний баланс

Мета: формування уміння аналізувати механізми формування валютного курсу і структуру платіжного балансу, оцінювати їх взаємозв'язок і вплив на національну економіку для розробки валютної політики.

Завдання: охарактеризувати сутність валютного курсу та платіжного балансу; пояснити їхні функції та значення для економіки; визначити взаємозв'язок між валютним курсом і платіжним балансом; проаналізувати приклади впливу валютного курсу на економіку різних країн; розробити пропозиції щодо ефективної політики України у сфері валютного регулювання та платіжного балансу.

Порядок виконання

1. Визначення рівня засвоєння теоретичного матеріалу шляхом проведення дискусійної бесіди.

Питання для обговорення (6–7):

1. Що таке валютний курс і які його основні види?
2. Які фактори впливають на формування валютного курсу?
3. Що таке платіжний баланс і які його основні складові?
4. Як зміна валютного курсу впливає на експорт та імпорт країни?
5. Які наслідки має дефіцит платіжного балансу для економіки?
6. Як політика центрального банку впливає на стабільність валютного курсу?
7. Які виклики постають перед Україною у сфері валютного регулювання та платіжного балансу?

2. Розв'язування задач.

Задачі та приклади їх розв'язання

Задача 1. Курс гривні до долара становив 36 грн/дол. Після девальвації курс зріс до 40 грн/дол.

Імпортні товари коштували 100 дол./од.

Потрібно визначити:

- нову ціну імпортного товару в гривнях;
- як це вплине на попит, якщо він скоротиться на 10 %.

Задача 2. Українська компанія експортує продукцію за ціною 500 дол./т.

До зміни курсу 1 дол. = 36 грн, після зміни — 1 дол. = 40 грн.

Потрібно визначити:

- дохід компанії в гривнях до і після зміни курсу;
- як зміна курсу вплине на конкурентоспроможність експорту.

Задача 3. Країна має такі показники:

- експорт товарів і послуг – 50 млрд дол.;
- імпорт товарів і послуг – 60 млрд дол.;
- надходження від трудових мігрантів – 10 млрд дол.;
- іноземні інвестиції – 5 млрд дол.

Потрібно визначити:

- сальдо торговельного балансу;
- сальдо платіжного балансу;
- чи є дефіцит чи профіцит.

Задача 4. Центральний банк має валютні резерви у розмірі 30 млрд дол.

Дефіцит платіжного балансу становить 5 млрд дол.

Потрібно визначити:

- на скільки місяців вистачить резервів, якщо дефіцит зберігатиметься;
- які заходи може застосувати держава для стабілізації ситуації.

Приклад 1. Валютний курс та імпорт

Курс гривні до долара становив 36 грн/дол. Після девальвації курс зріс до 40 грн/дол.

Імпортні товари коштували 100 дол./од., а обсяг імпорту складав 100 000 од.

Потрібно визначити:

- нову ціну імпортного товару в гривнях;
- зміну обсягу імпорту, якщо попит скоротився на 10 %.

Розв’язання

Нова ціна = $100 \cdot 40 = 4\,000$ грн (було 3 600 грн).

Обсяг імпорту після скорочення = $100\,000 \cdot 0,9 = 90\,000$ од.

Висновок: девальвація підвищила ціну імпорту на 400 грн за одиницю, скоротила імпорт на 10 000 од.

Приклад 2. Експорт і валютний курс

Українська компанія експортує продукцію за ціною 500 дол./т.

До зміни курсу 1 дол. = 36 грн, після зміни – 1 дол. = 40 грн.

Обсяг експорту – 100 000 т.

Потрібно визначити:

- дохід компанії в гривнях до і після зміни курсу;
- як зміна курсу вплине на конкурентоспроможність експорту.

Розв’язання

Дохід до зміни = $500 \cdot 36 \cdot 100\,000 = 1\,800\,000\,000$ грн.

Дохід після зміни = $500 \cdot 40 \cdot 100\,000 = 2\,000\,000\,000$ грн.

Висновок: доходи експортерів у гривнях зросли на 200 млн грн, що підвищує їхню конкурентоспроможність.

Приклад 3. Платіжний баланс

Країна має такі показники:

- експорт товарів і послуг – 50 млрд дол.;
- імпорт товарів і послуг – 60 млрд дол.;
- надходження від трудових мігрантів – 10 млрд дол.;
- іноземні інвестиції – 5 млрд дол.

Потрібно визначити:

- сальдо торговельного балансу;
- сальдо платіжного балансу;
- чи є дефіцит чи профіцит.

Розв’язання

Сальдо торговельного балансу = $50 - 60 = -10$ млрд дол.

Сальдо платіжного балансу = $-10 + 10 + 5 = +5$ млрд дол.

Висновок: дефіцит торговельного балансу компенсується надходженнями від мігрантів та інвестиціями, платіжний баланс має профіцит у 5 млрд дол.

Приклад 4. Валютні резерви

Центральний банк має валютні резерви у розмірі 30 млрд дол.

Дефіцит платіжного балансу становить 5 млрд дол. на місяць.

Потрібно визначити:

- на скільки місяців вистачить резервів, якщо дефіцит зберігатиметься;
- які заходи може застосувати держава для стабілізації ситуації.

Розв'язання

Резервів вистачить на $30 / 5 = 6$ місяців.

Висновок: держава має 6 місяців для стабілізації ситуації; потрібні заходи – залучення інвестицій, скорочення імпорту, підтримка експорту.

Контрольні питання

1. У чому полягає сутність валютного курсу та його основних видів?
2. Які фактори впливають на формування валютного курсу?
3. Що таке платіжний баланс і які його складові?
4. Як зміна валютного курсу впливає на експорт та імпорт країни?
5. Які наслідки має дефіцит платіжного балансу для економіки?
6. Які інструменти може застосовувати держава для стабілізації валютного курсу та платіжного балансу?

Література: [1, с. 261–287; 2, с. 170–184; 3, с. 93–101; 4, с. 52–61; 12, с. 23–28]

Практичне заняття 5.2

Валютні кризи: наслідки для бізнесу та зайнятості

Мета: формування уміння аналізувати природу валютних криз, оцінювати їхні наслідки для бізнес-середовища та ринку праці, розробляти антикризові HR-стратегії в умовах валютної нестабільності.

Завдання: охарактеризувати сутність валютних криз; пояснити їхні основні причини та соціально-економічні наслідки; визначити взаємозв'язок між валютними кризами та рівнем зайнятості; проаналізувати приклади впливу валютних криз на бізнес різних країн; розробити пропозиції щодо ефективного кадрового планування та управління людським капіталом в умовах валютних криз.

Порядок виконання

1. Визначення рівня засвоєння теоретичного матеріалу шляхом проведення дискусійної бесіди.

Питання для обговорення (6–7):

1. Що таке валютна криза та які її основні ознаки?
2. Які фактори можуть спричинити валютну кризу?
3. Як валютна криза впливає на бізнес та інвестиції?

4. Які соціально-економічні наслідки валютної кризи для ринку праці?

5. Які приклади валютних криз можна навести з практики різних країн?

6. Як підприємства можуть адаптувати HR-стратегію в умовах валютної кризи?

7. Які заходи може застосовувати держава для подолання наслідків валютної кризи?

2. Розв'язування задач.

Задачі та приклади їх розв'язання

Задача 1. Курс гривні до долара зріс з 30 до 40 грн/дол.

Ціна імпоротної пральної машини – 300 дол., обсяг імпорту – 100 000 од.

Потрібно визначити:

- нову ціну пральної машини в гривнях;
- зміну обсягу імпорту, якщо попит скоротився на 20 %.

Задача 2. До кризи ціна молока на внутрішньому ринку становила 10 грн/л.

Після девальвації гривні ціна зросла на 25 %.

Потрібно визначити:

- нову ціну молока;
- втрати споживачів, якщо річне споживання становить 1 млрд л;
- вигоди виробників від підвищення ціни.

Задача 3. Ціна імпортного смартфона – 600 дол., імпорт – 500 000 од.

Після валютної кризи курс зріс з 35 до 45 грн/дол.

Потрібно визначити:

- нову ціну смартфона в гривнях;
- додаткові витрати імпортерів;
- можливі вигоди для місцевих виробників.

Задача 4. Ціна імпортного цементу – 100 дол./т, імпорт – 5 млн т.

Курс зріс з 30 до 40 грн/дол.

Потрібно визначити:

- нову ціну цементу в гривнях;
- додаткові витрати споживачів;
- вплив на внутрішніх виробників, якщо вони продають 3 млн т цементу.

Приклад 1. Девальвація та імпорт

Курс гривні до долара зріс з 30 до 40 грн/дол.

Ціна імпоротної пральної машини – 300 дол., обсяг імпорту – 100 000 од.

Потрібно визначити:

- нову ціну пральної машини в гривнях;
- зміну обсягу імпорту, якщо попит скоротився на 20 %.

Розв’язання

Нова ціна = $300 \cdot 40 = 12\,000$ грн (було 9 000 грн).

Обсяг імпорту після скорочення = $100\,000 \cdot 0,8 = 80\,000$ од.

Висновок: девальвація підвищила ціну на 3 000 грн, скоротила імпорт на 20 000 од.

Приклад 2. Валютна криза і ціни на продукти

До кризи ціна молока на внутрішньому ринку становила 10 грн/л.

Після девальвації гривні ціна зросла на 25 %.

Річне споживання – 1 млрд л.

Потрібно визначити:

- нову ціну молока;
- втрати споживачів;
- вигоди виробників.

Розв’язання

Нова ціна = $10 + (10 \cdot 0,25) = 12,5$ грн/л.

Втрати споживачів = $(12,5 - 10) \cdot 1\,000\,000\,000 =$
 $= 2,5 \cdot 1\,000\,000\,000 = 2,5$ млрд грн.

Вигоди виробників = $2,5 \cdot 1\,000\,000\,000 = 2,5$ млрд грн.

Висновок: криза підвищила ціну молока на 25 %, споживачі втратили 2,5 млрд грн, виробники отримали додаткові доходи.

Приклад 3. Витрати бізнесу на імпортні комплектуючі

Ціна імпортного смартфона – 600 дол., імпорт – 500 000 од.

Після валютної кризи курс зріс з 35 до 45 грн/дол.

Потрібно визначити:

- нову ціну смартфона в гривнях;
- додаткові витрати імпортерів;
- можливі вигоди для місцевих виробників.

Розв’язання

Нова ціна = $600 \cdot 45 = 27\,000$ грн (було 21 000 грн).

Додаткові витрати імпортерів = $(27\,000 - 21\,000) \cdot 500\,000 =$
 $= 6\,000 \cdot 500\,000 = 3\,000\,000\,000$ грн.

$$\begin{aligned} & \text{Вигоди місцевих виробників} = \\ & = (27\,000 - 21\,000) \cdot 100\,000 = 6\,000 \cdot 100\,000 = 600\,000\,000 \text{ грн.} \end{aligned}$$

Висновок: криза підвищила ціну смартфонів на 6 000 грн, імпортери витратили додатково 3 млрд грн, місцеві виробники отримали вигоду у 600 млн грн.

Приклад 4. Валютна криза й будівельна галузь

Ціна імпортного цементу – 100 дол./т, імпорт – 5 млн т. Курс зріс з 30 до 40 грн/дол. Внутрішні виробники продають 3 млн т цементу.

Потрібно визначити:

- нову ціну цементу в гривнях;
- додаткові витрати споживачів;
- вигоди внутрішніх виробників.

Розв’язання

Нова ціна = $100 \cdot 40 = 4\,000$ грн/т (було 3 000 грн/т).

$$\begin{aligned} & \text{Додаткові витрати споживачів} = \\ & = (4\,000 - 3\,000) \cdot 5\,000\,000 = 1\,000 \cdot 5\,000\,000 = 5\,000\,000\,000 \text{ грн.} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} & \text{Вигоди внутрішніх виробників} = \\ & = (4\,000 - 3\,000) \cdot 3\,000\,000 = 1\,000 \cdot 3\,000\,000 = 3\,000\,000\,000 \text{ грн.} \end{aligned}$$

Висновок: криза підвищила ціну цементу на 1 000 грн/т, споживачі витратили додатково 5 млрд грн, а внутрішні виробники отримали вигоду у 3 млрд грн.

Контрольні питання

1. У чому полягає сутність валютної кризи та її основних ознак?
2. Які фактори можуть спричинити валютну кризу?
3. Як валютна криза впливає на бізнес та інвестиції?
4. Які соціально-економічні наслідки валютної кризи для ринку праці?
5. Які приклади валютних криз можна навести з практики різних країн?
6. Які заходи може застосовувати держава для подолання наслідків валютної кризи?

Література: [1, с. 295–312; 2, с. 185–192; 3, с. 104–111; 7, с. 66–72]

Тема 6

Міжнародні інвестиції, транснаціональні корпорації та глобальні HR-стратегії

- Міжнародні інвестиції: сутність, види, детермінанти руху капіталу
- Транснаціональні корпорації як провідні актори глобальної економіки
- Інвестиційна політика держави: стимули, ризики, регулювання
- Глобальні HR-стратегії ТНК: управління персоналом, трансфер знань і розвиток людського капіталу

6.1. Міжнародні інвестиції: сутність, види, детермінанти руху капіталу

Міжнародні інвестиції – це вкладення капіталу в економіку іншої країни з метою отримання прибутку, стратегічного впливу або доступу до нових ринків. Вони є ключовим елементом глобалізації, сприяючи трансферу технологій, створенню робочих місць і розвитку інфраструктури.

Існують два основні види міжнародних інвестицій:

- прямі іноземні інвестиції (ПІІ) – передбачають контроль над підприємством або активами за кордоном (наприклад, відкриття філії, купівля контрольного пакета акцій);
- портфельні інвестиції – вкладення в цінні папери без контролю над управлінням (наприклад, облігації, акції).

Серед детермінантів руху капіталу:

- макроекономічна стабільність (низька інфляція, прогнозований курс валюти);
- політична стабільність і правова система;
- рівень інфраструктури та людського капіталу;
- податкові стимули та інвестиційні угоди.

У 2024 році, за даними Писаревського та Кірієнка, цифровізація стала новим фактором, що впливає на інвестиційну активність ТНК. Віртуальні платформи, блокчейн, хмарні технології змінюють логіку розміщення капіталу, знижуючи транзакційні витрати та підвищуючи мобільність інвесторів.

6.2. Транснаціональні корпорації як провідні актори глобальної економіки

Транснаціональні корпорації (ТНК) – це великі компанії, які здійснюють виробничу, інвестиційну та управлінську діяльність у кількох країнах. Вони є основними провідниками міжнародних інвестицій, інновацій та глобальних стандартів.

Ключові характеристики ТНК:

- глобальна мережа філій і дочірніх компаній;
- централізоване стратегічне управління з децентралізованим виконанням;

- масштабна участь у міжнародній торгівлі та фінансах.

ТНК впливають на:

- економічне зростання країн-приймачів через створення робочих місць, розвиток інфраструктури;
- технологічний трансфер і підвищення кваліфікації працівників;
- формування глобальних ланцюгів доданої вартості.

У 2024 році, згідно з Ерохіним та Заріцькою, ТНК активно впроваджують смарт-стратегії – адаптивні моделі управління, що враховують цифрову трансформацію, ESG-фактори та локальні особливості ринків. Це дозволяє їм залишатися конкурентоспроможними в умовах геополітичної нестабільності.

6.3. Інвестиційна політика держави: стимули, ризики, регулювання

Інвестиційна політика держави – це система цілеспрямованих заходів, спрямованих на створення сприятливого середовища для залучення, утримання та ефективного використання інвестиційних ресурсів. Вона охоплює як внутрішні, так і зовнішні інвестиції, а також регулювання діяльності іноземних інвесторів.

Основними інструментами стимулювання інвестицій є:

- податкові пільги (наприклад, звільнення від податку на прибуток на певний період);
- митні преференції (звільнення від ввізного мита на обладнання);
- створення індустріальних парків, технопарків, спеціальних економічних зон;
- державні гарантії та страхування інвестицій від політичних ризиків.

Водночас інвестиційна діяльність супроводжується низкою ризиків:

- політичні (зміна уряду, націоналізація, воєнні дії);
- економічні (інфляція, девальвація, нестабільність банківської системи);
- правові (непрозорість судової системи, корупція, слабкий захист прав власності).

Регулювання інвестиційної діяльності здійснюється через законодавство, міжнародні угоди про захист інвестицій, участь у багато-

сторонніх механізмах (наприклад, ICSID, MIGA). Україна, попри війну, продовжує реформувати інвестиційне середовище: у 2023–2024 рр. було запроваджено механізми страхування воєнних ризиків, цифрову платформу Advantage Ukraine, а також підписано нові угоди з ЄС та G7 щодо гарантій для стратегічних інвесторів.

Ефективна інвестиційна політика має бути збалансованою: з одного боку – привабливою для інвесторів, з іншого – такою, що захищає національні інтереси, екологічні стандарти та права працівників.

6.4. Глобальні HR-стратегії ТНК: управління персоналом, трансфер знань і розвиток людського капіталу

Глобальні HR-стратегії транснаціональних корпорацій (ТНК) – це системи управління людськими ресурсами, які враховують культурну різноманітність, локальні особливості ринку праці та стратегічні цілі компанії. Вони є ключовим інструментом забезпечення конкурентоспроможності ТНК у глобальному середовищі.

Основні напрями глобальних HR-стратегій:

- управління персоналом: формування кадрового резерву, адаптація до локальних умов, гнучкі моделі зайнятості;
- розвиток людського капіталу: корпоративне навчання, програми наставництва, підтримка лідерства.
- трансфер знань: ротація кадрів між країнами, створення глобальних команд, використання цифрових платформ для обміну досвідом.

Сучасні ТНК дедалі частіше впроваджують принципи ESG (екологія, соціальна відповідальність, управління), що впливає на HR-політику: зростає увага до інклюзивності, гендерної рівності, добробуту працівників. Наприклад, компанії Google, Unilever, Nestlé реалізують програми підтримки ментального здоров'я, гнучкого графіка, професійної мобільності.

В умовах глобальних криз (COVID-19, війна в Україні, енергетична нестабільність) HR-стратегії ТНК стали більш адаптивними. Вони включають підтримку переміщених працівників, інтеграцію біженців, розвиток дистанційної роботи. За даними ІОМ (2024), ТНК відіграють важливу роль у працевлаштуванні українських біженців у ЄС, сприяючи їхній соціальній інтеграції.

Таким чином, HR-стратегії ТНК – це не лише кадрова політика, а й стратегічний інструмент формування глобального людського капіталу, що поєднує ефективність, інноваційність і соціальну відповідальність.

Контрольні питання

1. Сутність міжнародних інвестицій. Які основні їхні види?

2. Які фактори визначають напрямки та обсяги руху міжнародного капіталу?

Проаналізуйте економічні, політичні, інституційні та технологічні детермінанти інвестиційної активності.

3. Яку роль відіграють транснаціональні корпорації у формуванні глобальної економіки?

4. Які основні інструменти інвестиційної політики використовують держави для залучення іноземного капіталу?

5. Як транснаціональні корпорації реалізують глобальні HR-стратегії в умовах культурного та регіонального різноманіття?

6. Які виклики та можливості постають перед ТНК у сфері управління людськими ресурсами в умовах глобальних криз?

Література: [1, с. 236–254; 2, с. 181–194; 3, с. 104–121; 9, с. 42–56; 10, с. 31–45]

Практичне заняття 6.1

Інвестиційна політика та розвиток людського капіталу

Мета: формування умінь аналізувати інвестиційну політику держави та її вплив на формування, розвиток та ефективне використання людського капіталу для забезпечення економічного зростання.

Завдання: охарактеризувати сутність інвестиційної політики та її вплив на розвиток людського капіталу; пояснити основні цілі та інструменти інвестиційної політики; визначити взаємозв'язок між інвестиціями у виробництво, освіту, науку та якістю робочої сили; проаналізувати приклади реалізації інвестиційних стратегій різними країнами; розробити пропозиції щодо формування ефективної інвестиційної політики України в умовах глобалізації.

Порядок виконання

1. Визначення рівня засвоєння теоретичного матеріалу шляхом проведення дискусійної бесіди.

Питання для обговорення (6–7):

1. Що таке інвестиційна політика та які її основні напрями?

2. Як інвестиції впливають на розвиток людського капіталу?

3. Які інструменти інвестиційної політики застосовуються у сучасних економіках?

4. Як інвестиції у сферу освіти та науки впливають на якість робочої сили?

5. Які приклади успішних інвестиційних стратегій можна навести з практики ЄС та інших країн?

6. Які виклики постають перед Україною у сфері інвестиційної політики та розвитку людського капіталу?

7. Які можливості відкриває інтеграція України до європейського інвестиційного простору?

2. Розв'язування задач

Задачі та приклади їх розв'язання

Задача 1. Держава інвестувала 2 млрд грн у програму професійної підготовки. Очікується, що продуктивність праці зросте на 10 %, а ВВП країни становить 1 трлн грн.

Потрібно визначити:

- приріст ВВП від інвестицій;
- окупність інвестицій;
- соціально-економічний ефект для ринку праці.

Задача 2. Компанія інвестувала 500 млн грн у корпоративну програму медичного страхування. Це зменшило кількість лікарняних днів на 20 % (з 1 млн днів до 800 тис.). Середня вартість одного дня простою працівника – 1 000 грн.

Потрібно визначити:

- економію коштів для бізнесу;
- ефективність інвестицій;
- вплив на продуктивність праці.

Задача 3. Держава інвестувала 1,5 млрд грн у наукові дослідження. Очікується, що це збільшить експорт високотехнологічної продукції на 5 %. Експорт становить 20 млрд грн.

Потрібно визначити:

- нову ціну смартфона;
- додаткові витрати іноземних виробників;
- можливі вигоди для місцевих виробників, якщо їхня продукція не потребує адаптації.

Задача 4. Компанія інвестувала 200 млн грн у програму навчання цифровим навичкам для 50 000 працівників. Очікується, що продуктивність праці зросте на 8 %, а середній дохід компанії – 10 млрд грн.

Потрібно визначити:

- приріст доходів компанії;

- окупність інвестицій;
- вплив на конкурентоспроможність компанії.

Приклад 1. Інвестиції в освіту

Держава інвестувала 2 млрд грн у програму професійної підготовки. ВВП = 1 трлн грн, приріст продуктивності = 10 %.

Потрібно визначити:

- приріст ВВП;
- окупність інвестицій;
- соціально-економічний ефект.

Розв'язання

Приріст ВВП = $1\,000\,000\,000\,000 \cdot 0,10 = 100\,000\,000\,000$ грн.

Окупність = $100\text{ млрд} / 2\text{ млрд} = 50$ разів.

Висновок: інвестиції у 2 млрд грн дали приріст ВВП у 100 млрд грн, окупність у 50 разів, а також підвищили якість робочої сили.

Приклад 2. Інвестиції у сферу охорони здоров'я

Компанія інвестувала 500 млн грн у медичне страхування. Кількість лікарняних днів скоротилася з 1 млн до 800 тис.

Потрібно визначити:

- економію коштів;
- ефективність інвестицій;
- вплив на продуктивність.

Розв'язання

Економія =

$$= (1\,000\,000 - 800\,000) \cdot 1\,000 = 200\,000 \cdot 1\,000 = 200\,000\,000 \text{ грн.}$$

Ефективність =

$$= 200\text{ млн} / 500\text{ млн} = 0,4 \text{ (40 \% окупності за рік).}$$

Висновок: інвестиції зменшили витрати на 200 млн грн, підвищили продуктивність праці та частково окупилися.

Приклад 3. Інвестиції у наукові дослідження

Держава інвестувала 1,5 млрд грн у науку. Експорт = 20 млрд грн, приріст = 5 %.

Потрібно визначити:

- приріст експорту;
- економічний ефект;
- вплив на людський капітал.

Розв'язання

$$\text{Приріст експорту} = 20\text{ млрд} \cdot 0,05 = 1\text{ млрд грн.}$$

Ефект = 1 млрд / 1,5 млрд = 0,67 (67 % окупності).

Висновок: інвестиції у науку дали приріст експорту на 1 млрд грн, сприяли розвитку інновацій та підвищенню кваліфікації кадрів.

Приклад 4. Інвестиції у цифрові навички

Компанія інвестувала 200 млн грн у навчання 50 000 працівників. Дохід компанії = 10 млрд грн, приріст продуктивності = 8 %.

Потрібно визначити:

- приріст доходів;
- окупність інвестицій;
- вплив на конкурентоспроможність.

Розв’язання

Приріст доходів = 10 млрд · 0,08 = 800 млн грн.

Окупність = 800 млн / 200 млн = 4 рази.

Висновок: інвестиції у цифрові навички дали приріст доходів у 800 млн грн, окупність у 4 рази, а також підвищили конкурентоспроможність компанії.

Контрольні питання

1. У чому полягає сутність інвестиційної політики та її основних інструментів?
2. Як інвестиції впливають на розвиток людського капіталу?
3. Які приклади успішних інвестиційних стратегій можна навести з практики різних країн?
4. Як інвестиції у сферу освіти та науки впливають на якість робочої сили?
5. Які виклики постають перед Україною у сфері інвестиційної політики?
6. Які можливості відкриває інтеграція України до європейського інвестиційного простору?

Література: [1, с. 384–412; 2, с. 195–204; 3, с. 121–132; 5, с. 117–128; 12, с. 33–42]

Практичне заняття 6.2

Транснаціональні корпорації та управління персоналом у глобальному середовищі

Мета: формування уміння аналізувати діяльність транснаціональних корпорацій, особливості глобального управління персоналом

та розробляти HR-стратегії для міжнародних компаній з урахуванням культурного різноманіття.

Завдання: охарактеризувати сутність транснаціональних корпорацій; пояснити їхню роль у світовій економіці; визначити ключові особливості управління персоналом у глобальному середовищі; проаналізувати приклади HR-стратегій транснаціональних корпорацій; розробити пропозиції щодо адаптації українських компаній до міжнародних стандартів управління персоналом.

Порядок виконання

1. Визначення рівня засвоєння теоретичного матеріалу шляхом проведення дискусійної бесіди.

Питання для обговорення (6–7):

1. Що таке транснаціональна корпорація і які її основні ознаки?
 2. Які переваги та ризики діяльності ТНК для країн-учасниць?
 3. Як ТНК впливають на ринок праці та зайнятість?
 4. Які особливості управління персоналом у глобальному середовищі?
 5. Які HR-стратегії застосовують ТНК для утримання та розвитку кадрів?
 6. Які приклади успішних HR-практик ТНК можна навести з міжнародного досвіду?
 7. Які виклики постають перед Україною у співпраці з ТНК?
2. Проведення інтерактивної вправи «Глобальні переговори: HR-стратегії ТНК»

Проведення інтерактивної вправи «Глобальні переговори: HR-стратегії ТНК»

Завдання: необхідно організувати симуляцію переговорів між представниками транснаціональних корпорацій та урядом України щодо управління персоналом у глобальному середовищі.

Рекомендації та коментарі до проведення (інструкція)

Підготовка простору: аудиторія поділяється на кілька груп, кожна з яких представляє певну сторону (ТНК, уряд України, профспілки, міжнародні організації).

Ролі:

– «представники ТНК» – презентують HR-стратегії та кадрову політику;

– «уряд України» – формулює національні інтереси у сфері зайнятості;

– «профспілки» – захищають права працівників;

– «модератор» – координує процес переговорів.

Етапи:

– вступне пояснення мети вправи;

– підготовка позицій групами (10 хв);

– проведення переговорів: виступи, контраргументи, дискусія;

– підсумкове обговорення і формування узагальнених висновків.

Теми:

1. Регулювання міжнародної зайнятості та мобільності кадрів.

2. Баланс між глобальними стандартами та національними інтересами.

3. Захист прав працівників у діяльності ТНК.

Завдання учасників:

– сформулювати аргументи своєї сторони;

– навести приклади з практики ТНК;

– оцінити наслідки для України;

– розробити рекомендації щодо співпраці.

Очікуваний результат: учасники отримують узагальнене бачення ролі ТНК у глобальному управлінні персоналом, а також практичні рекомендації для України.

Контрольні питання

1. У чому полягає сутність транснаціональних корпорацій та їхньої діяльності?

2. Які особливості управління персоналом у глобальному середовищі?

3. Які HR-стратегії застосовують ТНК для розвитку людського капіталу?

4. Як діяльність ТНК впливає на ринок праці країн-учасниць?

5. Які приклади успішних HR-практик ТНК можна навести з міжнародного досвіду?

6. Які виклики та можливості постають перед Україною у співпраці з ТНК?

Література: [1, с. 354–373; 2, с. 205–212; 3, с. 133–142; 9, с. 58–69; 10, с. 46–53]

Тема 7

Глобальні виклики: ланцюги вартості, цифровізація, сталий розвиток і людський капітал

- Формування та управління глобальними ланцюгами створення вартості
- Вплив цифрової трансформації на міжнародну торгівлю і зайнятість
- Сталий розвиток як стратегічний пріоритет міжнародної економічної політики
- Людський капітал у глобальній економіці: вимоги до компетенцій і політики розвитку

7.1. Формування та управління глобальними ланцюгами створення вартості

Глобальні ланцюги створення вартості (ГЛСВ) – це система міжнародного поділу праці, у межах якої виробництво товару або послуг розподіляється між кількома країнами, кожна з яких виконує окрему функцію: від постачання сировини до складання, маркетингу та післяпродажного обслуговування. Цей процес є основою сучасної глобалізованої економіки.

Формування ГЛСВ охоплює кілька ключових компонентів:

- виробничі етапи – постачання, обробка, складання, логістика, дистрибуція;
- учасники – транснаціональні корпорації, локальні постачальники, логістичні оператори;
- інфраструктура – транспорт, цифрові платформи, митні та регуляторні механізми.

Управління ГЛСВ передбачає координацію між усіма ланками, оптимізацію витрат, забезпечення якості та гнучкість у відповідь на глобальні ризики. Згідно з [1, с. 224–228], провідні ТНК дедалі частіше застосовують моделі «розумного ланцюга вартості», що базуються на цифрових технологіях, аналітиці даних і автоматизації.

Пандемія COVID-19, війна в Україні та геополітична напруга спричинили перегляд традиційних моделей ГЛСВ. Компанії скорочують надмірну залежність від окремих регіонів (наприклад, Китаю), диверсифікують постачання, локалізують виробництво. Це створює нові можливості для країн із конкурентною робочою силою, зокрема України, у сфері контрактного виробництва, ІТ-послуг, агропереробки.

Таким чином, ефективне формування та управління ГЛСВ є стратегічним чинником конкурентоспроможності національних економік у глобальному середовищі.

7.2. Вплив цифрової трансформації на міжнародну торгівлю та зайнятість

Цифрова трансформація – це глибокі зміни в економіці, спричинені впровадженням цифрових технологій: штучного інтелекту, хмарних обчислень, блокчейну, Інтернету речей. Вона радикально змінює структуру міжнародної торгівлі, способи ведення бізнесу та вимоги до працівників.

Вплив цифровізації на міжнародну торгівлю охоплює кілька ключових аспектів:

- електронна комерція – зростання онлайн-торгівлі товарами та послугами;
- цифрові платформи – Amazon, Alibaba, Shopify як нові канали збуту;
- спрощення процедур – електронні митні декларації, цифрові сертифікати походження.

Цифрові технології знижують транзакційні витрати, розширюють доступ до глобальних ринків для малого та середнього бізнесу, сприяють персоналізації пропозицій. Водночас вони створюють виклики для країн із низьким рівнем цифрової інфраструктури та регуляторної готовності.

Щодо зайнятості, цифровізація трансформує попит на робочу силу:

- зростає потреба в IT-спеціалістах, аналітиках даних, фахівцях з кібербезпеки;
- зменшується попит на рутинну працю, особливо в логістиці, обслуговуванні, виробництві;
- виникають нові форми зайнятості – фриланс, гіг-економіка, віддалена робота.

За даними [2, с. 276–280], цифрова трансформація вимагає адаптації системи освіти, перекваліфікації працівників, розвитку цифрових навичок. Для країн, що розвиваються, це шанс інтегруватися у глобальні ринки, але за умови активної державної політики.

Цифрова трансформація – це не лише технологічний, а й соціально-економічний процес, що потребує комплексного управління на всіх рівнях.

7.3. Сталий розвиток як стратегічний пріоритет міжнародної економічної політики

Сталий розвиток – це концепція, що передбачає збалансоване поєднання економічного зростання, соціального прогресу та еко-

логічної відповідальності. У міжнародній економічній політиці він набув статусу стратегічного пріоритету, особливо після прийняття Цілей сталого розвитку ООН на період до 2030 року.

Сталий розвиток охоплює кілька ключових компонентів:

- економічна складова – забезпечення стабільного зростання, інновацій, зайнятості;
- соціальна складова – боротьба з бідністю, нерівністю, доступ до освіти та медицини;
- екологічна складова – збереження природних ресурсів, декарбонізація, адаптація до змін клімату.

Згідно з [1, с. 398–402], міжнародні організації – Світовий банк, ОЕСР, МВФ – інтегрують принципи сталого розвитку у свої програми фінансування, технічної допомоги та моніторингу. Наприклад, Світовий банк фінансує «зелені» інфраструктурні проекти, а ОЕСР розробляє стандарти відповідального інвестування.

Для країн, що розвиваються, сталий розвиток є не лише викликом, а й можливістю – через залучення інноваційних технологій, розвиток людського капіталу, інтеграцію у глобальні екологічні ініціативи. Україна, відповідно до [2, с. 248–252], адаптує національні стратегії до ЦСР, зокрема в енергетиці, освіті, охороні здоров'я.

Таким чином, сталий розвиток перетворюється з декларативної мети на практичний інструмент формування міжнародної економічної політики, що поєднує ефективність, справедливість і довгострокову стабільність.

7.4. Людський капітал у глобальній економіці: вимоги до компетенцій і політики розвитку

Людський капітал – це сукупність знань, навичок, досвіду, мотивації та здоров'я, які визначають продуктивність працівника. У глобальній економіці він стає ключовим ресурсом, що визначає конкурентоспроможність країн, компаній і регіонів.

Сучасні вимоги до компетенцій охоплюють:

- цифрові навички – володіння ІТ-інструментами, аналітика даних, кібербезпека;
- м'які навички – комунікація, адаптивність, критичне мислення, емоційний інтелект;
- міжкультурна компетентність – здатність працювати в глобальних командах, розуміння різних контекстів;
- підприємницьке мислення – здатність до інновацій, управління проектами, самозайнятості.

За даними [1, с. 410–415], країни з високим рівнем інвестицій у людський капітал демонструють стійке економічне зростання, низький рівень безробіття та високі темпи інновацій. Водночас нерівний доступ до освіти, охорони здоров'я та професійного розвитку створює бар'єри для реалізації потенціалу.

Політика розвитку людського капіталу включає:

- реформу освіти – перехід до компетентнісного підходу, дуальної моделі;
- підтримку безперервного навчання – lifelong learning, перекваліфікація;
- розвиток інституцій зайнятості – центри кар'єри, цифрові платформи;
- інтеграцію вразливих груп – молоді, жінок, мігрантів, осіб з інвалідністю.

За [5], післявоєнне відновлення України потребуватиме масштабної мобілізації людського капіталу, зокрема через повернення мігрантів, розвиток професійної освіти і стимулювання зайнятості в регіонах.

Отже, людський капітал – це не лише індивідуальний ресурс, а стратегічна основа сталого розвитку, інноваційної економіки та соціальної згуртованості.

Контрольні питання

1. Що таке глобальні ланцюги створення вартості та які чинники впливають на їх формування?
2. Яким чином цифрова трансформація змінює структуру міжнародної торгівлі?
3. Які наслідки цифровізації для ринку праці та зайнятості?
4. У чому полягає сутність сталого розвитку як стратегічного пріоритету міжнародної економічної політики?
5. Які компетенції є ключовими для ефективної участі в глобальній економіці?
6. Які напрями державної політики сприяють розвитку людського капіталу в умовах глобальних трансформацій?

Література: [1, с. 261–287; 2, с. 205–218; 5, с. 117–128; 9, с. 58–69; 12, с. 23–39]

Практичне заняття 7.1

Глобальні ланцюги вартості та підготовка кадрів

Мета: формування умінь аналізувати структуру та функціонування глобальних ланцюгів вартості, оцінювати вимоги до кваліфі-

кації працівників та розробляти програми підготовки кадрів для інтеграції національних підприємств у міжнародні виробничі мережі.

Завдання: охарактеризувати сутність глобальних ланцюгів вартості; визначити ключові ознаки діяльності транснаціональних корпорацій; дослідити особливості управління персоналом у глобальному середовищі; розкрити проблеми балансу між міжнародними стандартами та національними пріоритетами; виробити практичні рекомендації щодо співпраці України з транснаціональними корпораціями у сфері зайнятості та підготовки кадрів.

Порядок виконання

1. Визначення рівня засвоєння теоретичного матеріалу шляхом проведення дискусійної бесіди.

Питання для обговорення (6–7):

1. Що таке глобальні ланцюги вартості та які їхні основні характеристики?

2. Які приклади глобальних ланцюгів вартості можна навести у сучасній економіці?

3. Як вони впливають на розвиток національних економік?

4. Які переваги та ризики участі України у глобальних ланцюгах вартості?

5. Які особливості підготовки кадрів для роботи у глобальному середовищі?

6. Як забезпечується баланс між міжнародними стандартами та національними інтересами у сфері зайнятості?

7. Які виклики виникають у сфері професійної мобільності та захисту прав працівників?

2. Проведення інтерактивної вправи.

Проведення інтерактивної вправи

Завдання: організувати симуляцію переговорів між представниками уряду України, профспілок та міжнародних організацій щодо управління персоналом і підготовки кадрів у глобальному середовищі.

Рекомендації та коментарі до проведення (інструкція)

Підготовка простору: аудиторія поділяється на кілька груп, кожна з яких представляє певну сторону (уряд України, профспілки, міжнародні організації).

Ролі:

- «уряд України» – формулює національні інтереси у сфері зайнятості та освіти;
- «профспілки» – захищають права працівників і пропонують умови для гідної праці;
- «міжнародні організації» – оцінюють відповідність глобальним стандартам та пропонують рекомендації;
- «модератор» – координує процес переговорів.

Етапи:

- вступне пояснення мети вправи;
- підготовка позицій групами (10 хв);
- проведення переговорів: виступи, контраргументи, дискусія;
- підсумкове обговорення і формування узагальнених висновків.

Теми:

1. Регулювання міжнародної зайнятості та мобільності кадрів.
2. Баланс між глобальними стандартами та національними інтересами.

3. Захист прав працівників у глобальному середовищі.

Завдання учасників:

- сформулювати аргументи своєї сторони;
- навести приклади з практики міжнародної співпраці;
- оцінити наслідки для України;
- розробити рекомендації щодо співпраці у сфері підготовки кадрів.

Очікуваний результат: учасники отримують узагальнене бачення ролі глобальних ланцюгів вартості у формуванні кадрової політики та практичні рекомендації для України.

Контрольні питання

1. Сутність глобальних ланцюгів вартості та їхньої діяльності.
2. Які особливості підготовки та управління персоналом у глобальному середовищі? Які компетенції та навички є найбільш затребуваними у глобальних ланцюгах вартості?
3. Як цифровізація та автоматизація впливають на підготовку кадрів у міжнародному середовищі?
4. Які освітні програми та форми навчання сприяють інтеграції працівників у глобальні ринки праці?
5. Які перспективи має Україна у розвитку власного кадрового потенціалу для участі у глобальних ланцюгах вартості?

Література: [7, с. 74–82; 8, с. 34–41; 11, с. 53–62]

Практичне заняття 7.2

Сталий розвиток у міжнародній економічній політиці та HR-практиках

Мета: формування умінь аналізувати концепцію сталого розвитку, оцінювати її впровадження у міжнародній економічній політиці і розробляти соціально відповідальні HR-практики відповідно до принципів сталості.

Завдання: охарактеризувати сутність сталого розвитку; визначити його ключові принципи; пояснити особливості реалізації концепції сталого розвитку у сфері управління персоналом; проаналізувати приклади інтеграції принципів сталого розвитку в HR-практики різних країн; розробити пропозиції щодо впровадження елементів сталого розвитку в HR-стратегію України.

Порядок виконання

1. Визначення рівня засвоєння теоретичного матеріалу шляхом проведення дискусійної бесіди.

Питання для обговорення (6–7):

1. Що таке сталий розвиток і які його основні складові?
 2. Як концепція сталого розвитку впливає на міжнародну економічну політику?
 3. Які приклади впровадження принципів сталого розвитку у сфері HR-практик?
 4. Як забезпечується баланс між економічними, соціальними та екологічними інтересами?
 5. Які виклики виникають при реалізації політики сталого розвитку у глобальному середовищі?
 6. Які компетенції необхідні для HR-фахівців у контексті сталого розвитку?
 7. Які перспективи має Україна у впровадженні принципів сталого розвитку у сфері зайнятості?
- 2.** Проведення інтерактивної вправи «HR-стратегія сталого майбутнього»

Проведення інтерактивної вправи «HR-стратегія сталого майбутнього»

Зміст вправи: учасники працюють у групах і створюють власну модель HR-стратегії компанії, яка інтегрує принципи сталого розвитку.

Кожна група отримує роль (наприклад, міжнародна компанія, урядова структура, громадська організація, освітня установа) та завдання розробити пропозиції щодо:

- екологічної відповідальності у кадровій політиці (зменшення «карбонового сліду» робочих процесів);
- соціальної відповідальності (забезпечення рівних можливостей, інклюзивність, розвиток персоналу);
- економічної ефективності (баланс між прибутковістю та інвестиціями у розвиток кадрів).

Рекомендації та коментарі до проведення (інструкція)

Підготовка простору: аудиторія поділяється на кілька груп, кожна з яких представляє певну сторону (міжнародна компанія, урядова структура, громадська організація, освітня установа).

Ролі:

- «міжнародна компанія» – презентує HR-стратегії та кадрову політику з урахуванням принципів сталого розвитку.
- «урядова структура» – формулює національні інтереси у сфері зайнятості та розвитку людського капіталу.
- «громадська організація» – захищає соціальні та екологічні інтереси, пропонує механізми контролю та прозорості.
- «освітня установа» – розробляє пропозиції щодо підготовки кадрів, формування компетенцій та навчальних програм.
- «модератор» – координує процес, забезпечує конструктивність дискусії та узгодження позицій.

Етапи:

- вступне пояснення мети вправи — створення моделі HR-стратегії сталого майбутнього;
- підготовка позицій групами (10 хв);
- розробка пропозицій щодо екологічної, соціальної та економічної складових HR-стратегії;
- проведення переговорів: виступи, контраргументи, дискусія;
- презентація напрацьованих стратегій;
- підсумкове обговорення та формування узагальненої «моделі сталого HR».

Теми:

1. Екологічна відповідальність у кадровій політиці (зменшення «карбонового сліду» робочих процесів).
2. Соціальна відповідальність (забезпечення рівних можливостей, інклюзивність, розвиток персоналу).

3. Економічна ефективність (баланс між прибутковістю та інвестиціями у розвиток кадрів).

Завдання учасників:

- сформулювати аргументи своєї сторони;
- навести приклади з міжнародної практики;
- оцінити наслідки для України;
- розробити рекомендації щодо створення HR-стратегії сталого майбутнього.

Очікуваний результат: учасники отримують узагальнене бачення того, як принципи сталого розвитку можуть бути інтегровані у HR-практики, а також практичні рекомендації для України щодо формування кадрової політики сталого майбутнього.

Контрольні питання

1. Сутність та особливості концепції сталого розвитку.
2. Як принципи сталого розвитку інтегруються у міжнародну економічну політику?
3. Які HR-практики відповідають вимогам сталого розвитку?
4. Які виклики та перспективи впровадження сталого розвитку в Україні?

Література: [1, с. 133–135, 148–151; 2, с. 221–230; 5, с. 210–219; 12, с. 49–52]

Тема 8

Міжнародна економічна політика України: інтеграція, відновлення та кадрові виклики

- Пріоритети та напрями міжнародної економічної політики України
- Євроінтеграційні процеси:
адаптація законодавства та економічної системи
- Вплив війни та післявоєнного відновлення
на економічну політику держави
- Кадрові виклики відновлення:
роль людського капіталу та освітньо-трудової політики

8.1. Пріоритети та напрями міжнародної економічної політики України

Міжнародна економічна політика України формується під впливом зовнішніх викликів, стратегічних цілей інтеграції до ЄС та необхідності післявоєнного відновлення. Її головна мета – забезпечити

стійке економічне зростання, розширити доступ до глобальних ринків, залучити інвестиції та зміцнити кадровий потенціал.

Пріоритети міжнародної економічної політики України охоплюють кілька ключових напрямів:

- євроінтеграція – гармонізація законодавства, участь у програмах ЄС, виконання Угоди про асоціацію;

- торгова дипломатія – розширення мережі вільної торгівлі, захист національних інтересів у СОТ;

- інвестиційна співпраця – створення сприятливого середовища для іноземних інвесторів, страхування воєнних ризиків;

- участь у міжнародних організаціях – МВФ, Світовий банк, ОЕСР, ЄБРР, з метою отримання фінансової та технічної підтримки.

Згідно з [Гуткевич та ін., 2021, с. 376–382], важливим елементом є посилення економічної дипломатії – формування професійного корпусу фахівців, здатних вести переговори, просувати українські інтереси та координувати міжнародні проекти. Особливу увагу приділяють розвитку експортного потенціалу, цифровізації зовнішньоекономічної діяльності та інтеграції українських підприємств у глобальні ланцюги вартості.

У контексті війни та відновлення, міжнародна економічна політика України має бути гнучкою, проактивною та орієнтованою на довгострокові партнерства. Вона повинна поєднувати економічні інтереси з безпековими, екологічними та соціальними пріоритетами, забезпечуючи стійкість і конкурентоспроможність на глобальному рівні.

8.2. Євроінтеграційні процеси: адаптація законодавства та економічної системи

Євроінтеграція – це стратегічний курс України, що передбачає поступове наближення до стандартів Європейського Союзу в усіх сферах суспільного життя. У сфері економіки вона охоплює адаптацію законодавства, реформу інституцій, модернізацію ринкових механізмів та інтеграцію у внутрішній ринок ЄС.

Адаптація законодавства охоплює кілька ключових компонентів:

- технічне регулювання – стандартизація, сертифікація, відповідність продукції вимогам ЄС;

- митна політика – гармонізація тарифів, процедур, електронне декларування;

- конкуренція та державна допомога – впровадження антимонопольного законодавства, прозорість субсидій;

- захист прав споживачів – відповідність європейським нормам безпеки, якості, доступу до інформації.

За [Лютак та ін., 2022, с. 284–288], економічна система України поступово трансформується відповідно до принципів ринкової економіки ЄС: посилюється роль незалежних регуляторів, розвивається інституційна спроможність, впроваджуються механізми оцінки впливу регулювання. Особливу увагу приділяють цифровізації управління, прозорості публічних закупівель та розвитку малого і середнього бізнесу.

Євроінтеграція також передбачає участь у програмах ЄС – «Горизонт Європа», «Цифрова Європа», «Європейський зелений курс», що відкривають доступ до фінансування, технологій та партнерств. Успішна адаптація потребує не лише технічного узгодження, а й формування європейської культури управління, правової свідомості та кадрової готовності. Таким чином, євроінтеграційні процеси є не лише зовнішньополітичним вектором, а й внутрішнім драйвером модернізації економіки України.

8.3. Вплив війни та післявоєнного відновлення на економічну політику держави

Війна має глибокий і багатовимірний вплив на економічну політику держави. Вона змінює пріоритети, структуру ресурсів та механізми управління. Для України війна означає не лише руйнування інфраструктури та падіння виробництва, а й необхідність адаптації економічної політики до умов виживання та мобілізації ресурсів.

Основні напрями впливу війни на економічну політику:

- бюджетна політика – переорієнтація видатків на оборону, соціальну підтримку та гуманітарні потреби;
- валютно-фінансова політика – контроль за курсом, обмеження руху капіталу, підтримка банківської системи;
- інвестиційна політика – зниження приватних інвестицій, зростання ролі міжнародної допомоги;
- зовнішньоекономічна політика – пошук нових ринків збуту, диверсифікація торговельних партнерів.

Післявоєнне відновлення змінює акценти економічної політики: від виживання до розвитку. Згідно з аналітичними матеріалами [5], ключовими завданнями є відновлення інфраструктури, модернізація енергетики, підтримка малого та середнього бізнесу, інтеграція у європейські ринки. Важливим стає залучення іноземних інвестицій та використання міжнародних фінансових інструментів (МВФ, Світовий банк, ЄБРР). Таким чином, війна трансформує економічну політику у кризову модель, а післявоєнне відновлення – у стратегічну, спрямовану на модернізацію, інтеграцію та стійкість. Це потребує комплексного підходу, що поєднує економічні, соціальні і безпекові пріоритети.

8.4. Кадрові виклики відновлення: роль людського капіталу та освітньо-трудової політики

Людський капітал є ключовим ресурсом післявоєнного відновлення України. Втрата робочої сили через міграцію, демографічні зміни та руйнування освітньої інфраструктури створюють серйозні кадрові виклики.

Основні проблеми кадрового забезпечення:

- відтік кваліфікованих кадрів за кордон («brain drain»);
- дефіцит робочої сили у стратегічних секторах (будівництво, енергетика, медицина);
- потреба у перекваліфікації та адаптації працівників до нових умов;
- інтеграція внутрішньо переміщених осіб та біженців у ринок праці.

Роль освітньо-трудової політики полягає у створенні системи, здатної швидко реагувати на виклики. Це включає:

- реформу професійної освіти – розвиток дуальної моделі, співпраця з бізнесом;
- підтримку безперервного навчання – програми перекваліфікації, цифрові платформи;
- стимулювання повернення мігрантів – створення умов для працевлаштування та розвитку кар'єри;
- розвиток інституцій зайнятості – центри кар'єри, програми підтримки молоді та жінок.

Згідно з дослідженням Центру Разумкова [5], післявоєнне відновлення потребуватиме мобілізації людського капіталу як головного чинника економічного зростання. Освітньо-трудова політика має стати інтегрованою частиною економічної стратегії, забезпечуючи конкурентоспроможність та соціальну стабільність.

Отже, кадрові виклики відновлення можна подолати лише через інвестиції в людський капітал, модернізацію системи освіти та активну політику зайнятості.

Контрольні питання

1. Які основні пріоритети та напрями міжнародної економічної політики України в умовах інтеграції та відновлення?
2. У чому полягає сутність євроінтеграційних процесів для України?
3. Як війна вплинула на економічну політику України та які зміни відбулися у бюджетній, валютній та інвестиційній сферах?
4. Які стратегічні завдання стоять перед Україною у післявоєнному відновленні?

5. Які кадрові виклики постають перед Україною у процесі відновлення?

6. Яку роль відіграє освітньо-трудова політика у формуванні конкурентоспроможного людського капіталу?

Література: [1, с. 295–312; 2, с. 229–240; 4, с. 87–104; 8, с. 38–49; 12, с. 41–52]

Практичне заняття 8.1

Міжнародні економічні угоди України

Мета: формування умінь аналізувати зміст, структуру та економічний вплив міжнародних угод України для оцінки їх значення щодо розвитку національної економіки та інтеграції у світове господарство.

Завдання: охарактеризувати сутність міжнародних економічних угод; визначити їхні основні особливості та класифікацію; пояснити механізми реалізації угод у сфері зовнішньоекономічної діяльності; проаналізувати приклади міжнародних економічних угод України; оцінити їх значення для її економічного розвитку та інтеграції у глобальну економіку.

Порядок виконання

1. Визначення рівня засвоєння теоретичного матеріалу шляхом проведення дискусійної бесіди.

Питання для обговорення (6–7):

1. Що таке міжнародна економічна угода?
2. Як міжнародні угоди впливають на економічний розвиток України?
3. Які основні види міжнародних економічних угод існують?
4. Які приклади міжнародних угод України можна навести?
5. Які переваги та ризики участі України у міжнародних економічних угодах?
6. Як міжнародні угоди сприяють інтеграції України у світову економіку?
7. Які виклики виникають при реалізації міжнародних економічних угод?

2. Проведення інтерактивної вправи «Світове кафе»

Проведення інтерактивної вправи «Світове кафе»

Завдання: необхідно організувати інтерактивну дискусію у форматі «Світового кафе» для опрацювання сутності, особливостей та перспектив міжнародних економічних угод України.

Рекомендації та коментарі до проведення (інструкція)

Підготовка простору: аудиторія поділяється на кілька «столів» (3–4), кожен з яких має свою тему для обговорення. На столах мають бути аркуші паперу, маркери, щоб учасники могли фіксувати ключові ідеї та пропозиції.

Ролі: на кожному столі є «господар столу», який залишається постійно та презентує результати. Інші учасники переходять від столу до столу через певний час (10–15 хв), долучаючись до нових дискусій та доповнюючи попередні записи.

Етапи:

- вступне пояснення мети вправи;
- перше коло дискусії – учасники обговорюють тему за столом і записують ключові ідеї;
- перехід учасників до інших столів – обмін думками і доповнення попередніх записів;
- підсумкове коло – господарі столів презентують результати дискусій.

Тематики для столів:

Стіл 1: основні міжнародні економічні угоди України (Угода про асоціацію з ЄС, СОТ, двосторонні торговельні договори).

Стіл 2: переваги та ризики участі України у міжнародних економічних угодах.

Стіл 3: вплив міжнародних угод на економічний розвиток та ринок праці України.

Стіл 4: виклики та перспективи міжнародної економічної співпраці України.

Завдання учасників:

- визначити сутність та ключові положення міжнародних економічних угод;
- пояснити їхні переваги та обмеження для України;
- проаналізувати приклади застосування угод у сучасній економічній політиці;
- сформулювати рекомендації для України щодо ефективного використання міжнародних угод у зовнішньоекономічній діяльності.

Очікуваний результат: учасники отримують узагальнене бачення сутності та особливостей міжнародних економічних угод України, їхнього практичного значення та можливостей застосування для розвитку національної економіки.

Контрольні питання

1. Сутність та особливості міжнародних економічних угод.

2. Приклади міжнародних економічних угод України.
3. Які переваги та ризики вони несуть для національної економіки?
4. Які перспективи розвитку міжнародної економічної співпраці України?

Література: [1, с. 133–135, 148–151; 2, с. 221–230; 5, с. 210–219; 12, с. 49–52]

Практичне заняття 8.2

Глобальні шоки: виклики для економіки та HR-стратегій

Мета: формування уміння аналізувати природу глобальних економічних шоків, оцінювати їхній вплив на бізнес-середовище і розробляти антикризові HR-стратегії для забезпечення організаційної стійкості.

Завдання: охарактеризувати сутність глобальних шоків, визначити їх основні види та класифікацію; пояснити соціально-економічні наслідки глобальних шоків для бізнесу та ринку праці; проаналізувати приклади впливу глобальних шоків на HR-стратегії різних країн; розробити пропозиції щодо адаптації HR-стратегії України в умовах глобальних викликів.

Порядок виконання

1. Визначення рівня засвоєння теоретичного матеріалу шляхом проведення дискусійної бесіди.

Питання для обговорення (6–7):

1. Що таке глобальні шоки?
2. Які основні види глобальних шоків можна виділити (економічні, політичні, екологічні, технологічні)?
3. Як глобальні шоки впливають на економіку країн?
4. Які наслідки вони мають для ринку праці та HR-стратегій?
5. Які приклади глобальних шоків останніх десятиліть можна навести?
6. Як компанії можуть адаптуватися до глобальних викликів?
7. Які інструменти кризового управління використовуються у сфері HR?

2. Проведення інтерактивної вправи «Антикризовий штаб»

Проведення інтерактивної вправи «Антикризовий штаб»

Завдання: необхідно організувати симуляцію роботи антикризового штабу, який розробляє стратегії реагування на різні типи гло-

бальних шоків (економічна криза, пандемія, енергетичний шок, технологічні зміни).

Рекомендації та коментарі до проведення (інструкція)

Підготовка простору: аудиторія поділяється на кілька груп, кожна з яких отримує сценарій глобального шоку та завдання розробити план дій.

Ролі:

- «економічні аналітики» – оцінюють макроекономічні наслідки шоку;
- «HR-менеджери» – пропонують кадрові рішення та стратегії підтримки персоналу;
- «урядові представники» – формулюють державні заходи реагування;
- «громадські організації» – захищають соціальні інтереси та права працівників;
- «модератор» – координує процес і спрямовує дискусію.

Етапи:

- вступне пояснення мети вправи;
- розподіл сценаріїв глобальних шоків між групами;
- підготовка позицій та планів дій (10–15 хв);
- презентація стратегій кожної групи;
- дискусія та контраргументи;
- підсумкове обговорення та формування узагальнених рекомендацій.

Теми:

1. Вплив глобальних шоків на економіку.
2. Наслідки для ринку праці та HR-стратегій.
3. Інструменти кризового управління та адаптації.
4. Перспективи України у протидії глобальним викликам.

Завдання учасників:

- визначити ключові проблеми, які виникають під час глобальних шоків;
- запропонувати конкретні заходи реагування;
- навести приклади з міжнародної практики;
- сформулювати рекомендації для України.

Очікуваний результат: учасники отримують практичне бачення того, як глобальні шоки впливають на економіку та HR-стратегії, а також навички розробки антикризових рішень для різних сценаріїв.

Контрольні питання

1. У чому полягає сутність глобальних шоків та які є їх основні види?
2. Які наслідки глобальних шоків для економіки та HR-стратегій?
3. Які інструменти кризового управління можна застосовувати у сфері HR?
4. Які приклади успішної адаптації до глобальних викликів можна навести?

Література: [1, с. 471–489; 3, с. 201–214; 7, с. 80–95; 11, с. 63–72]

3 САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ (денна форма здобуття освіти)

Самостійна робота передбачає виконання здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти індивідуального домашнього завдання – проекту, метою якого є формування знань, умінь та навичок з дисципліни «Міжнародна економічна політика», що складається з дослідження та презентації інформації про одну з міжнародних економічних організацій, її структуру, функції, основні напрями діяльності та значення для України. Завдання передбачає не лише опис фактів, а й критичний аналіз ролі організації у формуванні економічної політики, розвитку ринку праці та інтеграції України у світову економіку.

Індивідуальна домашнє завдання із дисципліни «Міжнародна економічна політика» виконується студентом самостійно. Для вибору варіанту завдання слід врахувати те, що він співпадає із порядковим номером студента у групі (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1

Назва організації	Варіант
Світова організація торгівлі (СОТ)	1
Міжнародний валютний фонд (МВФ)	2
Світовий банк	3
Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР)	4
Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР)	5
Європейський Союз (економічний аспект співпраці)	6
Міжнародна організація праці (МОП)	7
Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД)	8
Група двадцяти (G20)	9
Світова митна організація (СМО)	10
Азійський банк розвитку (АБР)	11
Міжамериканський банк розвитку (МБР)	12
Африканський банк розвитку (АфБР)	13
Банк міжнародних розрахунків (БМР)	14
Світова продовольча програма (WFP)	15
Програма розвитку ООН (ПРООН)	16
Міжнародна фінансова корпорація (IFC, частина групи Світового банку)	17
Міжнародна торгова палата (ICC)	18
Енергетичне співтовариство (Energy Community)	19
Організація країн-експортерів нафти (ОПЕК)	20

Необхідно використати офіційні сайти організацій, аналітичні звіти, наукові статті та публікації. Особливу увагу слід приділити історії створення організації; структурі та напрямках діяльності; прикладам співпраці з Україною; оцінці впливу на економіку і ринок праці. Зібрана інформація має бути представлена у креативній формі. Можливі варіанти:

1. Презентація

Рекомендований обсяг: 10–12 слайдів.

Оформлення: використання інфографіки, схем, картинок, мінімум тексту на слайді.

Зміст: титульний слайд (назва організації, автор проєкту); історія та структура організації; напрями діяльності (торгівля, фінанси, розвиток, праця); приклади співпраці з Україною; висновки та рекомендації, перелік використаних інформаційних джерел.

2. Інтерактивна мапа

Рекомендований обсяг: 1 інтерактивна мапа з 8–10 ключовими точками.

Оформлення: використання кольорових маркерів, іконок, інтерактивних підказок (наприклад, при натисканні на точку відкривається коротка довідка).

Зміст: географічні точки (штаб-квартира, регіональні офіси); напрями діяльності, позначені різними кольорами; приклади співпраці з Україною (наприклад, проєкти ЄБРР чи програми МВФ).

3. Відео-есе

Рекомендований обсяг: 5–7 хв.

Оформлення: поєднання відео-кадрів, слайдів, інфографіки та коментарів студента.

Зміст: коротка історія організації; ключові напрями діяльності; приклади співпраці з Україною; аналітичні висновки та рекомендації.

4. Креативна подача

У будь-якому форматі необхідно використати сучасні інструменти візуалізації: кольорові маркери, іконки, інфографіку, інтерактивні підказки. Важливо, щоб матеріал був не лише інформативним, а й цікавим для сприйняття.

5. Презентація

Студент демонструє свій проєкт (презентацію, інтерактивну мапу або відео-есе) перед аудиторією, пояснює ключові висновки та формулює рекомендації для України.

Таким чином, здобувачі отримують практичні навички роботи з інформацією, навчаються презентувати її у сучасних форматах і сформують власне бачення ролі міжнародних економічних організацій для України. Підготовлене індивідуальне завдання надіслати через модульне середовище викладачу.

4 МАТЕРІАЛИ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ (заочна форма здобуття освіти)

Варіант контрольної роботи визначається за номером індивідуального навчального плану здобувача вищої освіти (ІНПС) – останні дві цифри до 20 – варіант від 1 до 20; якщо останні дві цифри номера ІНПС більше 20, то варіант визначається відніманням від них 20 доти, поки різниця не стане у межах від 1 до 20. Наприклад, номер ІНПС закінчується на 72.

Робимо наступні дії: $72 - 20 = 52$, $52 - 20 = 32$, $32 - 20 = 12$, отже, студент має виконати контрольну роботу за варіантом 12.

Розподіл завдань наведений у таблиці 4.1.

Таблиця 4.1 – Завдання контрольної роботи

Варіант	Частина I (теоретичні питання)	Частина II (послідовність пошуку умови задачі або опису завдання у практикумі з дисципліни)	Частина III
1	1, 21	Тема 2.2 Завдання 1	Підготовка презентації (рекомендації для створення презентації у розділі 3 м)
2	2, 22	Тема 2.2 Завдання 2	
3	3, 23	Тема 2.2 Завдання 3	
4	4, 24	Тема 2.2 Завдання 4	
5	5, 25	Тема 5.1 Завдання 1	
6	6, 26	Тема 5.1 Завдання 2	
7	7, 27	Тема 5.1 Завдання 3	
8	8, 28	Тема 5.1 Завдання 4	
9	9, 29	Тема 5.2 Завдання 1	
10	10, 30	Тема 5.2 Завдання 2	
11	11, 31	Тема 5.2 Завдання 3	
12	12, 32	Тема 5.2 Завдання 4	
13	13, 33	Тема 6.1 Завдання 1	
14	14, 34	Тема 6.1 Завдання 2	
15	15, 35	Тема 6.1 Завдання 3	
16	16, 36	Тема 6.1 Завдання 4	
17	17, 37	Тема 2.2 Завдання 2	
18	18, 38	Тема 5.1 Завдання 1	
19	19, 39	Тема 5.2 Завдання 2	
20	20, 40	Тема 6.1 Завдання 1	

Контрольна робота складається з трьох частин:

I – докладні відповіді на теоретичні питання;

II – розв’язання або виконання практичного завдання;

III – індивідуальне завдання – підготовка презентації інформації про одну з міжнародних економічних організацій, її структуру, функції, основні напрями діяльності та значення для України (ця частина є однаковою для всіх студентів, методичні поради до її виконання можна використати з розділу 3).

Відповіді на теоретичні питання мають бути викладені чітко, грамотно та повністю розкривати зміст. Розв’язування практичних завдань необхідно супроводжувати поясненнями. Наприкінці роботи має бути поданий повний перелік використаної літератури, оформленої за вимогами бібліографічних стандартів.

Теоретичні питання контрольної роботи

1. Сутність, предмет і об’єкт міжнародної економічної політики як багатовимірної системи знань і практик.
2. Методи аналізу міжнародної економічної політики крізь призму сучасних дослідницьких підходів.
3. Суб’єкти формування міжнародної економічної політики та їхня взаємодія у глобальному середовищі.
4. Вплив міжнародної економічної політики на зайнятість і розвиток людського капіталу в умовах глобалізації.
5. HR-практики як інструмент реалізації міжнародної економічної політики та конкурентних переваг.
6. Класичні, неокласичні та сучасні теорії міжнародної торгівлі як еволюція економічної думки.
7. Трансформація підходів до пояснення вигід міжнародної торгівлі: від порівняльних переваг до глобальних ланцюгів вартості.
8. Сутність торговельної політики держави як стратегічного інструменту економічного розвитку.
9. Тарифні та нетарифні інструменти торговельної політики у світовій практиці.
10. Вплив торговельної політики на конкурентоспроможність, зайнятість та якість трудових відносин.
11. Форми та етапи регіональної економічної інтеграції як процесу поглиблення співпраці.
12. Економічні наслідки інтеграції для країн-учасниць: вигоди та ризики.
13. Європейський Союз як приклад забезпечення вільного руху робочої сили.

14. Інтеграційні блоки поза ЄС (USMCA, ASEAN, MERCOSUR) та їхні особливості.
15. Вплив регіональної інтеграції на політику зайнятості та міграційні процеси.
16. Роль ВТО, МВФ, Світового банку та ОЕСР у формуванні глобальної економічної архітектури.
17. Механізми міжнародного регулювання для забезпечення економічної стабільності.
18. Вплив міжнародних організацій на політику праці та зайнятості.
19. Участь України у програмах міжнародних економічних інституцій як фактор інтеграції.
20. Міжнародне економічне регулювання як драйвер сталого розвитку.
21. Система міжнародних фінансів та її ключові інституції у глобальному управлінні.
22. Режими валютних курсів у світовій практиці та їх наслідки.
23. Вплив валютної політики на платіжний баланс держави.
24. Валютні кризи: чинники виникнення і вплив на зайнятість.
25. Макрофінансова стабільність як детермінанта ринку праці та рівня життя населення.
26. Основні види міжнародних інвестицій та їхня роль у розвитку економіки.
27. Транснаціональні корпорації як ключові актори глобальної економіки.
28. Чинники інвестиційної привабливості країни у світовій конкуренції.
29. Формування глобальних HR-стратегій ТНК та розвиток людського капіталу.
30. Вплив міжнародних інвестицій на структуру ринку праці України.
31. Глобальні ланцюги створення вартості та їхнє функціонування у сучасній економіці.
32. Цифровізація як фактор трансформації міжнародної торгівлі та ринку праці.
33. Концепція сталого розвитку в міжнародній економічній політиці: від декларацій до практики.
34. Розвиток людського капіталу як стратегічний ресурс у глобальній конкуренції.
35. HR-інжиніринг як інструмент адаптації до глобальних викликів.
36. Основні напрями сучасної міжнародної економічної політики України.

37. Євроінтеграція як чинник трансформації економічної політики України.

38. Виклики для ринку праці та кадрового потенціалу України у післявоєнний період.

39. Людський капітал як ключ до успішності інтеграційної та відновлювальної політики.

40. Система освіти та HR-політика як основа формування конкурентних переваг України.

5 ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

1. Сутність та завдання міжнародної економічної політики як комплексної науки і практики.
2. Предмет і об'єкт міжнародної економічної політики у глобальному вимірі.
3. Методи аналізу міжнародної економічної політики та їхня ефективність у сучасних дослідженнях.
4. Інструменти формування міжнародної економічної політики та їхня роль у стратегічному управлінні.
5. Суб'єкти міжнародної економічної політики та їхня взаємодія у багаторівневому середовищі.
6. Вплив міжнародної економічної політики на ринок праці та соціально-економічну стабільність.
7. Міжнародна економічна політика як чинник розвитку та використання людського капіталу.
8. Класичні теорії міжнародної торгівлі та їхня актуальність у XXI ст.
9. Неокласичні та сучасні теорії міжнародної торгівлі як інструмент пояснення глобальних процесів.
10. Структура торговельної політики держави та її стратегічні пріоритети.
11. Механізми реалізації торговельної політики у світовій практиці.
12. Тарифні інструменти торговельного регулювання та їхні наслідки.
13. Нетарифні інструменти торговельного регулювання та їхня ефективність.
14. Вплив торговельної політики на конкурентоспроможність економіки та інноваційний розвиток.
15. Вплив торговельної політики на умови праці та соціальну мобільність.
16. Форми регіональної економічної інтеграції та їхня еволюція.
17. Етапи регіональної економічної інтеграції та їхні політичні й економічні наслідки.
18. Економічні вигоди та ризики регіональної інтеграції для країн-учасниць.
19. Європейський Союз як модель глибокої інтеграції та її уроки для України.
20. Особливості інтеграційних блоків поза ЄС (USMCA, ASEAN, MERCOSUR) у порівняльному вимірі.

21. Вплив регіональної інтеграції на мобільність робочої сили та міграційні процеси.
22. Гармонізація політик зайнятості в інтегрованих економічних просторах.
23. Роль Світової організації торгівлі у формуванні глобальних правил гри.
24. Роль Міжнародного валютного фонду у забезпеченні фінансової стабільності країн.
25. Роль Світового банку у підтримці розвитку та регулюванні глобальних фінансів.
26. Роль ОЕСР у формуванні міжнародних стандартів економічної політики.
27. Механізми міжнародного економічного регулювання та їх ефективність у кризових умовах.
28. Вплив міжнародних організацій на політику сталого розвитку та зайнятості.
29. Участь України в діяльності міжнародних економічних організацій як фактор інтеграції.
30. Система міжнародних фінансів: структура, інституції та глобальні потоки.
31. Основні потоки міжнародних фінансів та їхній вплив на економічну динаміку.
32. Режими валютних курсів у світовій практиці та їхні наслідки для економіки.
33. Формування платіжного балансу держави та його стратегічне значення.
34. Валютні кризи та їхні наслідки для бізнесу, ринку праці та соціальної стабільності.
35. Вплив валютної політики на інвестиційну активність та економічне зростання.
36. Вплив валютної політики на зайнятість і рівень життя населення.
37. Сутність та види міжнародних інвестицій у глобальній економіці.
38. Транснаціональні корпорації як ключові актори глобальної економічної системи.
39. Глобальні HR-стратегії транснаціональних корпорацій та їхній вплив на розвиток людського капіталу.
40. Сталий розвиток і людський капітал як стратегічні пріоритети міжнародної економічної політики України.

ЛІТЕРАТУРА

1 Міжнародна економіка : підручник / С. О. Гуткевич, М. Д. Корінко, Ю. М. Сафонов. – 3-тє вид., перероб. та допов. – Вид-во «Діса Плюс», 2021. – 428 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/2fmb_finansy/Mizhnarodna-ekonomika-pererobleno-2021-Do-druku.pdf.

2. Міжнародні економічні відносини та світова політика: навч. посіб. Ч. 1 / Лютак О. М., Баула О. В., Галазюк Н. М. та ін. Луцьк : СПД Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф», 2022. 324 с. URL: https://lib.lntu.edu.ua/sites/default/files/2023-09/%D0%9D%D0%90%D0%92%D0%A7%D0%90%D0%9B%D0%AC%D0%9D%D0%98%D0%99%20%D0%9F%D0%9E%D0%A1%D0%86%D0%91%D0%9D%D0%98%D0%9A_2022.pdf

3. Міжнародна економіка : навч. посіб. / за ред. В. П. Решетило, О. В. Бервено ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2024. – 244 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi80/0060467.pdf>

4. Міжнародна економічна діяльність України : конспект лекцій / Я. І. Глущенко, Н. О. Черненко ; КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2023. – 120 с. URL: https://duikt.edu.ua/uploads/l_732_90974193.pdf

5. Гавва В. М. Розвиток економічного світогляду : підручник : [в 2 ч.] / В. М. Гавва, Т. П. Раздимаха ; Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харків. авіац. ін-т». – Харків : ХАІ, 2021. Ч. 1. – 2021. – 271 с.

6. Цевух Ю. О. Ринок праці, міграція та соціально-економічний розвиток Європейського Союзу та України : навч.-метод. посіб. – Одеса : Одес. нац. унт ім. І. І. Мечникова, 2021. – 139 с.

7. World Employment and Social Outlook: Trends / International Labour Organization. – Geneva : ILO, 2023. – 103 с. – URL: https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/%40dgreports/%40inst/documents/publication/wcms_865332.pdf.

8. Labour Market of Ukraine 2022-2023 : аналітичний звіт / Food Security and Livelihoods Cluster, Ukraine. – Київ : FSCluster, 2023. – 56 с. URL: https://fsccluster.org/sites/default/files/documents/labour_market_of_ukraine_2023_en42.pdf.

9. Labour Market Integration of Ukrainian Refugees : Annual Report / International Organization for Migration (Regional Office for South-Eastern Europe, Eastern Europe and Central Asia). – Vienna : IOM, 2023. – 84 с. URL: <https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbd11461/files/reports/IOM%20RO%20Vienna%20DTM%20Labour%20Market%20Integration%20of%20Ukrainian%20Refugees%20Annual%20Report%202023.pdf>.

10. Labour Market Integration of Ukrainian Refugees : IAB Research Report 16 | 2024 / Institute for Employment Research (IAB). – Nuremberg : IAB, 2024. – 60 с. URL: <https://doku.iab.de/forschungsbericht/2024/fb1624en.pdf>.

11. Employment, Mobility and Labour Market Dynamics in Ukraine / International Organization for Migration. – Geneva : IOM, 2024. – 72 с. URL: <https://crisisresponse.iom.int/sites/g/files/tmzbd11481/files/appeal/documents/Ukraine%20-%20Employment%2C%20Mobility%20and%20Labour%20Market%20Dynamics%20-%20Nov%202024.pdf>.

12. Labour Resources for Ukraine's Post-War Recovery / авт. упоряд. О. Пищуліна ; Центр Разумкова. – Київ, 2024. – 52 с. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2024/10/16/2024-Pyshchulina-FKA-ZAIN/YATSST-ENGL-SITE.pdf>.

Електронні джерела

1. Конституція України : закон України від 28.06.1996, № 254к/96-ВР. Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/Laws/show/254к/96-вр>

2. Кодекс законів про працю України : закон України від 10.12.1971, № 322–VIII. URL: <http://zakon./rada.gov.ua/laws/show/322-08>.

3. Офіційний сайт Верховної ради України. URL: <http://www.rada.gov.ua>.

4. Офіційний сайт Державного центру зайнятості. URL: <http://www.dcz.gov.ua>.

5. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

6. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL: <http://www./kmu./gov.ua>.

7. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики. URL: <http://www.mlsp.gov.ua>.

ЗМІСТ

Вступ	3
1 Програма лекційного матеріалу	4
2 Теоретичні та практичні основи дисципліни	
Тема 1 Предмет і методи міжнародної економічної політики: зв'язки з ринком праці та HR-практиками.....	6
Тема 2 Теорії міжнародної торгівлі та торговельна політика.....	18
Тема 3 Регіональна економічна інтеграція: ЄС та інші блоки, вплив на мобільність робочої сили.....	28
Тема 4 Міжнародні економічні інституції та регулювання.....	37
Тема 5 Міжнародні фінанси та валютна політика: наслідки для ринку праці та зайнятості	44
Тема 6 Міжнародні інвестиції, транснаціональні корпорації та глобальні HR-стратегії.....	55
Тема 7 Глобальні виклики: ланцюги вартості, цифровізація, сталий розвиток і людський капітал.....	64
Тема 8 Міжнародна економічна політика України: інтеграція, відновлення та кадрові виклики	72
3 Самостійна робота здобувачів (денна форма здобуття освіти)	81
4 Матеріали контрольної роботи (заочна форма здобуття освіти)	83
5 Питання для самоконтролю знань	87
Література	89